ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ

Τεύχος 20, Δεκέμβριος 1996

ΙΝΕ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ

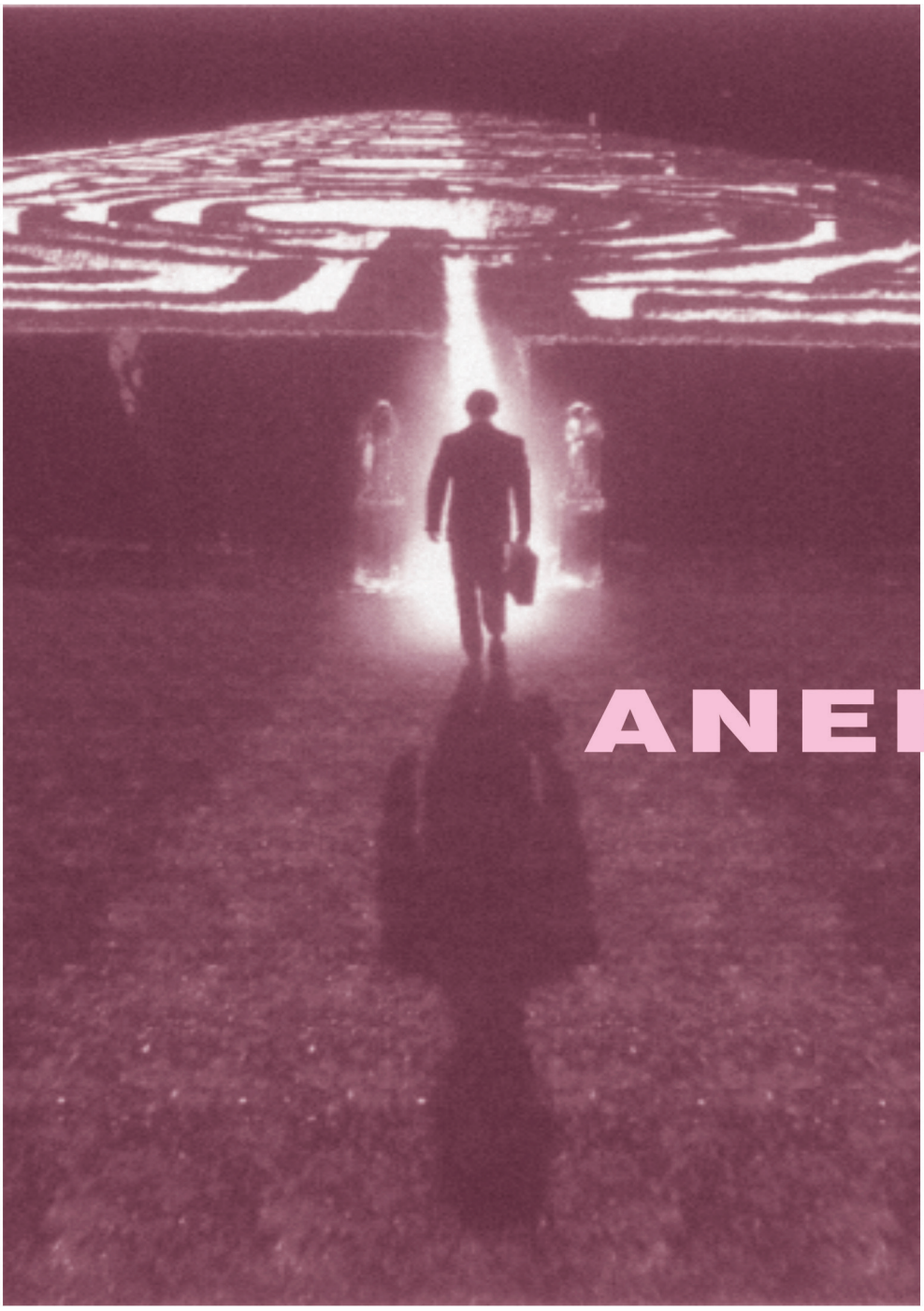

ΑΝΕΡΓΙΑ

Σύγχρονη απειλή σε Ελλάδα και Ευρώπη

Οι νέοι, τα κατ' εξοχήν θύματα

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΑΝΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ • Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΜΑΚΡΑΣ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ • Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΙΝΣΤΙΤ
ΕΡΓΑ
ΓΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Η ανεργία παραμένει το υπ' αριθμόν ένα κοινωνικοοικονομικό πρόβλημα στην Ευρώπη, ενώ τα τελευταία χρόνια λαμβάνει συνεχώς και μεγαλύτερες διαστάσεις και στη χώρα μας.

Οι επιπτώσεις της ανεργίας τόσο στην οικονομία, όσο και στην κοινωνία γενικότερα είναι τεράστιες και απειλούν σε μεγάλο βαθμό την συνοχή κάθε χώρας.

Το στοιχείο που θα πρέπει να ανησυχεί ιδιαίτερα όλους όσοι ασχολούνται με το πρόβλημα, αφορά κυρίως τους νέους κάτω των 25 ετών, όπου η ανεργία εμφανίζει ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά με συνεχώς αυξανόμενη τάση.

Επί σειρά ετών η Γ.Σ.Ε.Ε. κρούει τον κώδωνα του κινδύνου, επισημαίνοντας προς όλες τις κατευθύνσεις τις αρνητικές συνέπειες που παρατηρούνται στο πρόβλημα της ανεργίας και διατυπώνοντας ταυτόχρονα σειρά προτάσεων για την αντιμετώπισή του.

Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ αφιερώνει ολόκληρο το τεύχος του Δεκεμβρίου στην διερεύνηση των εξελίξεων γύρω από την ανεργία. Παρουσιάζει τις τάσεις της ανεργίας κατά ηλικία, φύλο και επίπεδο μόρφωσης. Δημοσιεύει στοιχεία για την ανεργία μακράς διάρκειας και αναφέρεται στις κοινωνικές επιπτώσεις του προβλήματος. Τέλος παρουσιάζει τις νέες κατευθύνσεις σε Ευρώπη και Ελλάδα καθώς και τις προτάσεις για τον περιορισμό των συνεπειών της ανεργίας.

ΕΝΗΜΕΡΩΣ • ΜΗΝΙΑΊΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΌ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΎΤΟΥ ΕΡΓΑΣΊΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ

ΕΚΔΌΤΗΣ: Πόπη Τσουκάτου • **ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΉ ΕΠΙΤΡΟΠΉ:** ΤΟ Δ.Σ. ΤΟΥ ΙΝΕ, *Πρόεδρος:* Πόπη Τσουκάτου, *Αντιπρόεδρος:* Δ. Στρατούλης, *Γρ. Οικονομικού:* Ηλ. Σακελαριάδης, *Μέλη:* Γ. Ντάσης, Γ. Ρωμανιάς, Γ. Χριστοδούλου, Σ. Μαντζουράνης, Φ. Φατούρος, Γ. Ποντικός • **ΕΠΙΜΈΛΕΙΑ ΥΛΗΣ:** Κ. Παπαδής • **ΓΡΑΦΕΊΑ:** Εμμ. Μπενάκη 71Α, Αθήνα 106 81, Τηλ: 3304469-74, Fax: 3304452 • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΊΗΣΗ - ΠΑΡΑΓΩΓΉ:** ΚΑΜΠΥΛΗ, Αριστοτέλους 36, Τηλ: 8215007, 8215675, Fax: 8215007

Οι νέοι, τα κατ΄εξοχήν θύματα ανεργίας

Είναι, πλέον, γεγονός αδιαμφισβήτητο ότι η ανεργία στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ενωσης (Ε.Ε.) αλλά και στη χώρα μας χαρακτηρίζεται από τις αυξανόμενες διαστάσεις που έχει λάβει, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια.

Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η ανεργία στην Ε.Ε. έχει ξεπεράσει το 10% του εργατικού δυναμικού (Σχήμα 1), δηλαδή 20.000.0000 άτομα.

Κατά συνέπεια, η ανεργία εξελίσσεται σε ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της Ευρώπης, καθιστάμενη, πλέον, ως το κεντρικό πρόβλημα της

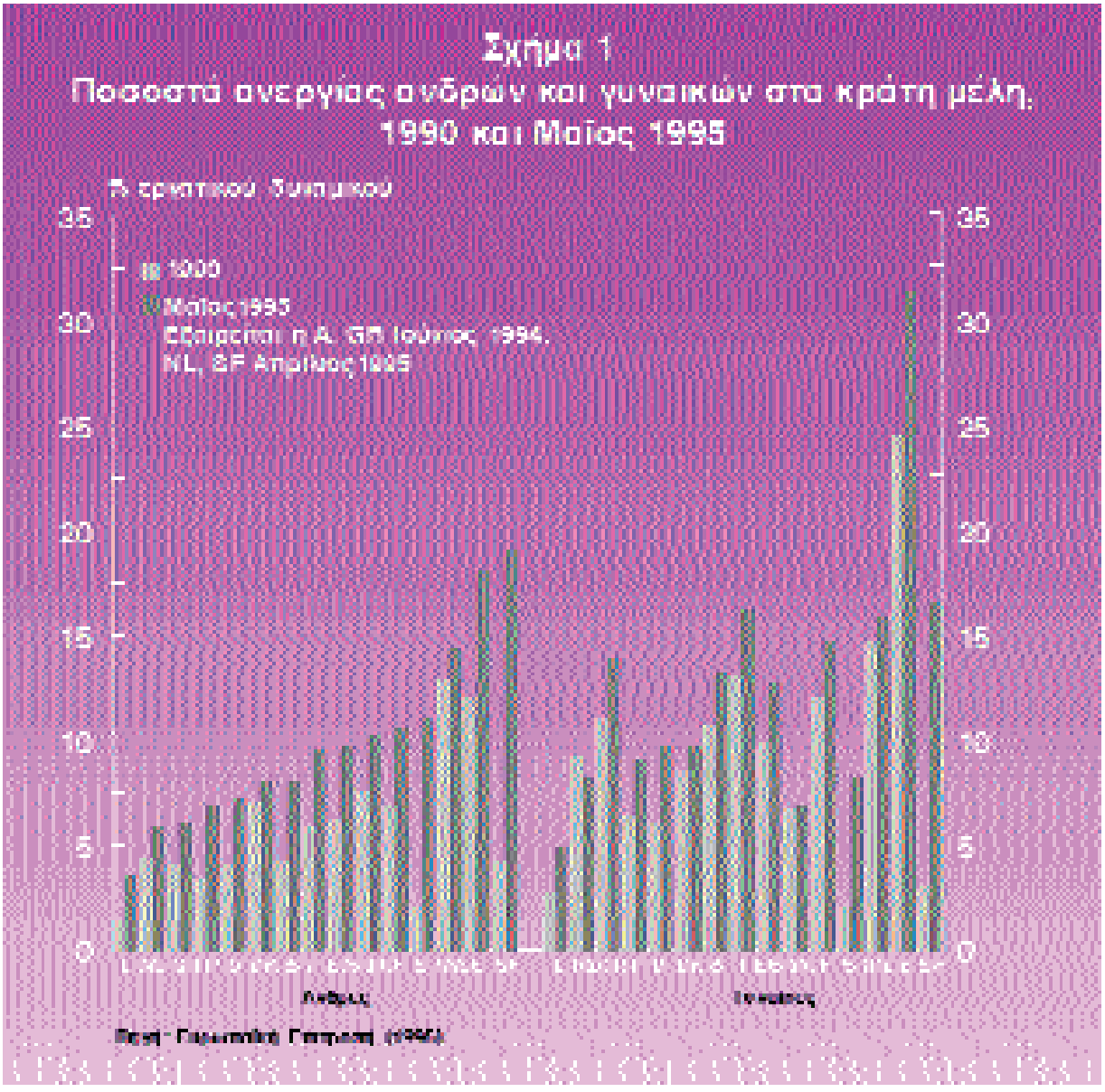

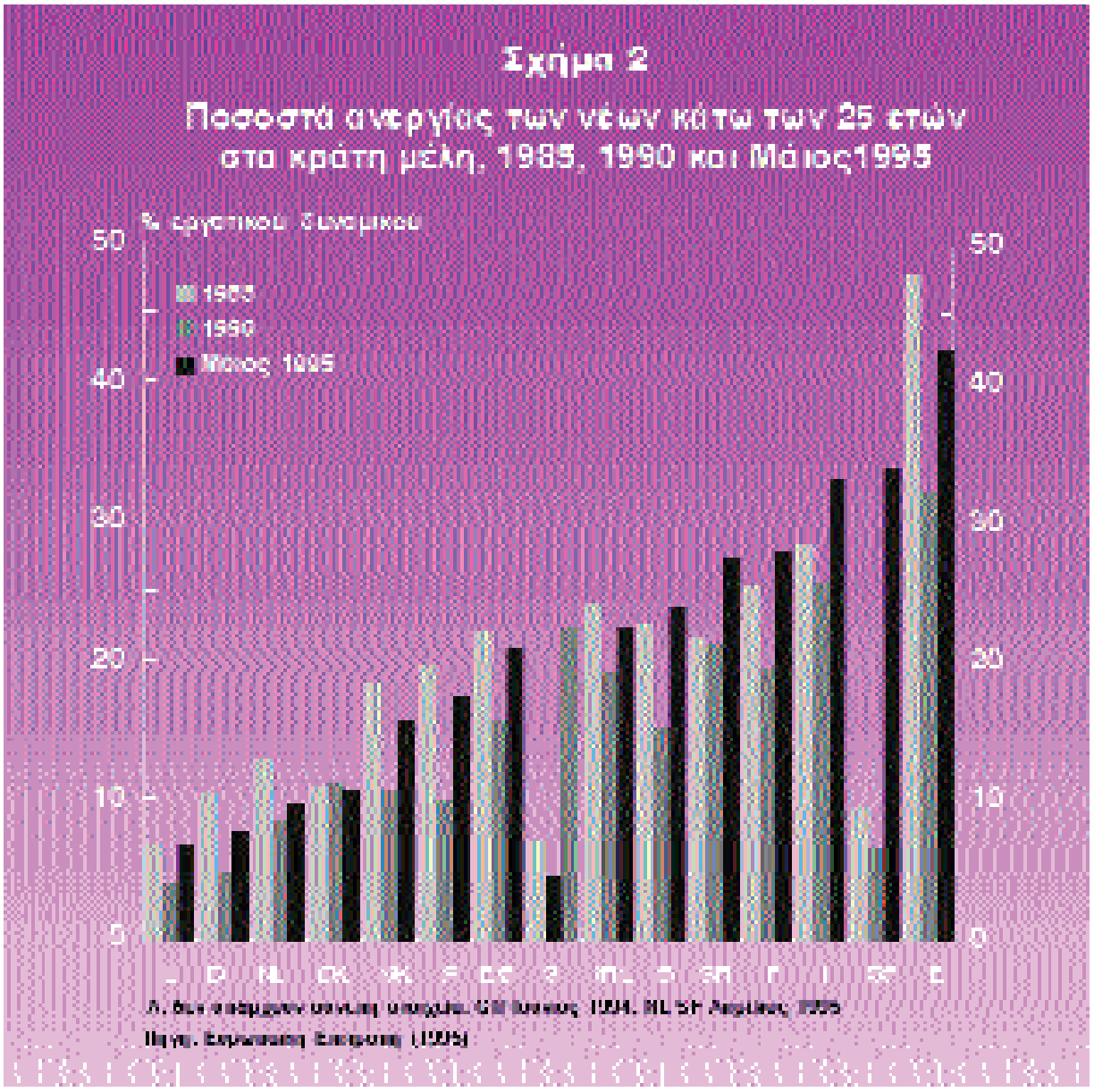

δεκαετίας του '90.

Το μεγαλύτερο πλήγμα από την ανεργία εξακολουθούν να έχουν, συγκριτικά, οι έχοντες ηλικία μικρότερη των 25 ετών.

Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων επισημαίνει ότι κατά τη δεκαετία του '80 η κατάσταση της αγοράς εργασίας επιδεινώθηκε, με αποτέλεσμα να υποφέρουν από την ανεργία ιδιαίτερα οι νέοι. Σήμερα, όπως τονίζει η Επιτροπή, το 40% των ανέργων είναι νέοι κάτω των 25 ετών, οι οποίοι εκπροσωπούν μόνο το 20% του ενεργού πληθυσμού. Μάλιστα, η ανεργία των νέων ηλικίας μικρότερης των 25 ετών είναι υψηλότερη σε όλη την Κοινότητα απ' ότι των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας.

Ετσι, οι νέοι μεταξύ 15 και 24 ετών που συμμετέχουν στο εργατικό δυναμικό έχουν περισσότερο από τριπλάσια πιθανότητα να παραμείνουν άνεργοι, συγκριτικά με όσους πλησιάζουν τα πενήντα και αντιμετωπίζουν τη μισή πιθανότητα να παραμείνουν άνεργοι από κάποιον κοντά στα τριάντα, ενώ έχουν 25% λιγότερες πιθανότητες να παραμείνουν άνεργοι συγκριτικά με κάποιον που πλησιάζει τα εξήντα.

Ιδιαίτερα οι χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας των νέων κάτω των 25 ετών είναι το Βέλγιο, η Ισπανία, η Ελλάδα, η Γαλλία, η Ιταλία και η Ιρλανδία, με ποσοστό που φθάνει στο 60% στην Ισπανία. Σύμφωνα, λοιπόν, με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Η απασχόληση στην Ευρώπη 1995), τον Μάιο του 1995 στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. το ποσοστό ανεργίας των νέων ήταν υψηλότερο απ' ότι το 1985. Επιπλέον, σε όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε., εκτός της Δανίας, το ποσοστό των ατόμων κάτω των 25 ετών ήταν μεγαλύτερο τον Μάιο του 1995 απ' ότι το 1990. Ενα από

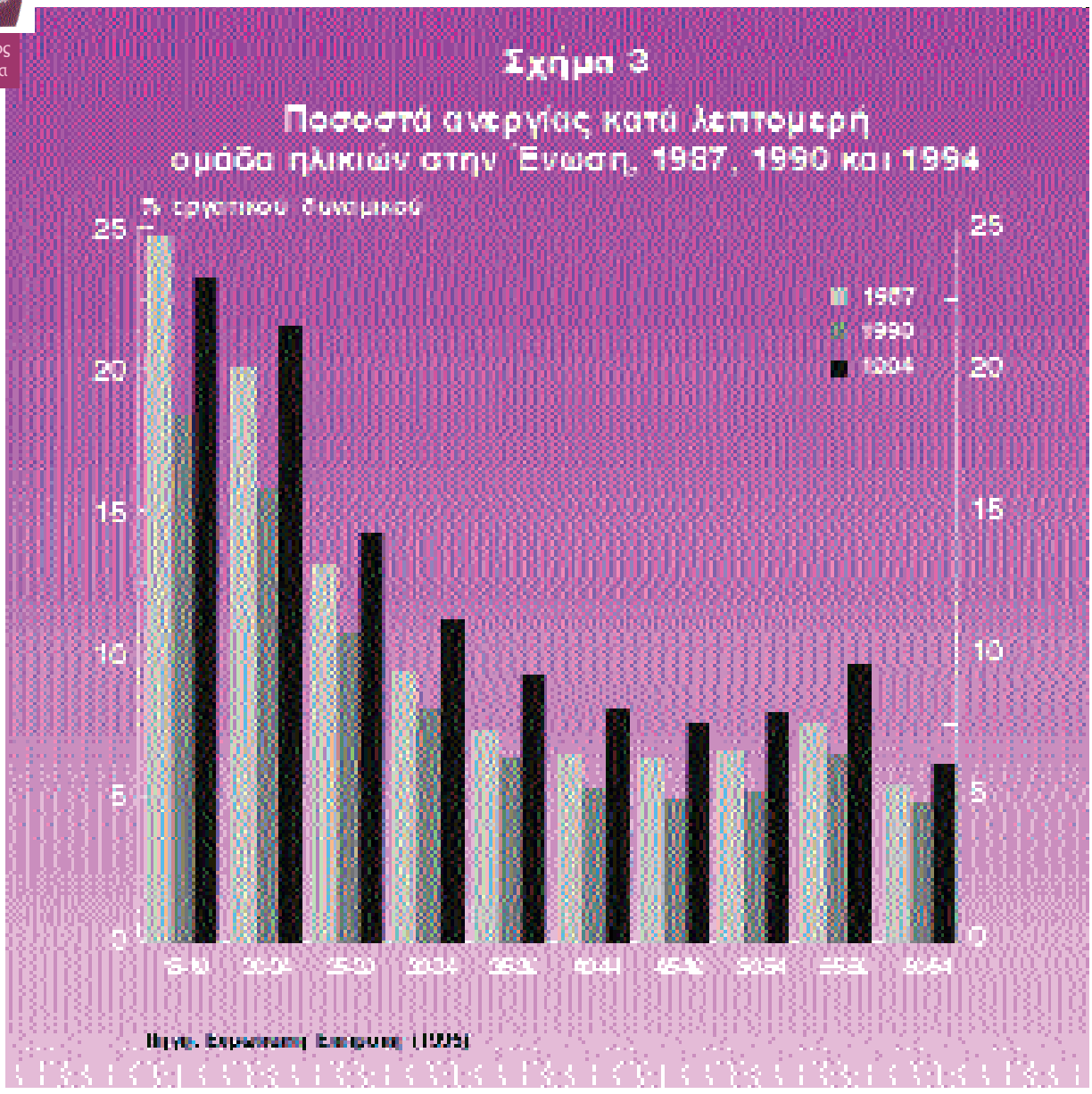

τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας των νέων παρουσιάζει και η Ελλάδα (Σχήμα 2). Συγκεκριμένα, με ποσοστό 28% περίπου τον Μάιο του 1995 (1985: 23% - 1990: 22%) η χώρα μας, μαζί με τη Γαλλία, καταλαμβάνει την τέταρτη θέση στην Ε.Ε. μετά την Ισπανία (42%, περίπου), την Φιλανδία (34%) και την Ιταλία (33%). Ωστόσο, η ανεργία των νέων είχε αξιοσημείωτη αύξηση ιδιαίτερα στην Φιλανδία και τη Σουηδία, όπου το ποσοστό ήταν τριπλάσιο συγκριτικά με τα μέσα της δεκαετίας του '80.

Γενικά, το μέσο ποσοστό ανεργίας των νέων παραμένει πάνω από 2,5 φορές μεγαλύτερο από το μέσο ποσοστό ανεργίας για τα άτομα 25 ετών και άνω (Σχήμα 3).

Σε περιφερειακό επίπεδο, η ανεργία των νέων τείνει να συγκεντρώνεται ιδίως στις νότιες περιοχές της Κοινότητας. Τούτο ισχύει για το μεγαλύτερο μέρος της Ισπανίας, το Νότο της Ιταλίας και την Ελλάδα.

Στην **Ελλάδα,** σύμφωνα με στοιχεία της Ερευνας Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού της Στατιστικής Υπηρεσίας (ΕΣΥΕ), η ανεργία διογκώθηκε κατά τα έτη 1990-95. Το 1995 ο αριθμός των ανέργων έφτασε τα 425.367 άτομα (1990: 281.100). **Τα διαθέσιμα στοιχεία, όμως, δεν αποτυπώνουν με ακρίβεια το πραγματικό μέγεθος της ανεργίας, αφενός γιατί δεν συμπεριλαμβάνουν τη ''συγκαλυμμένη ανεργία'' στον αγροτικό τομέα, αυτούς που εργάζονται με ελαστικές μορφές απασχόλησης, τους ανασφάλιστους, τους αλλοδαπούς εργάτες και αφετέρου δεν καταγράφουν τα φαινόμενα της υποαπασχόλησης, της εποχιακής ανεργίας, τους 150.000 περίπου νέους που εκπληρούν τη στρατιωτική τους θητεία και γενικά την απασχόληση στην παραοικονομία.**

Πίνακας1
Ανεργία κατα ηλικία και φύλο
Αριθμός ανέργων (σε χιλιάδες)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Όλες οι ηλικίες	281,1	301,1	349,8	398,2	403.781	427.719
Άνδρες	107,4	120,8	137,9	164,5	170.408	176.091
Γυναίκες	173,7	180,3	211,9	233,7	233.373	248.629
			Άνδρες			
14 ετών	0,8	1,3	0,4	0,5	867	454
15-19 ετών	10,8	13,5	13,5	14,9	13.119	13.587
20-24 ετών	32,9	35,6	39,8	45,1	44.542	42.663
25-29 ετών	19,8	23,3	26,6	30,9	36.074	36.386
30-44 ετών	25,4	28,5	30,4	41,2	41.203	47.351
45-64 ετών	17,1	17,9	26,4	31,2	33.912	35.116
65 ετών και άνω	0,5	0,5	0,8	0,7	691	
			Γυναίκες			
14 ετών	0,2	0,4	0,6	0,6	179	283
15-19 ετών	26,2	24,4	27,5	31,6	28.387	28.382
20-24 ετών	57,1	58,3	64,4	69,1	67.593	71.518
25-29 ετών	31,5	30,1	35,1	43,8	47.643	54.935
30-44 ετών	44,5	49,4	62,5	66,8	66.254	67.022
45-64 ετών	13,6	16,5	21,4	21,6	23.214	25.806
65 ετών και άνω	0,5	0,3	0,3	0,2	103	684

Πηγή : ΕΣΥΕ, Ερευνα Εργατικού Δυναμικού

Ιδιαίτερα σοβαρό θα γίνει το πρόβλημα της ανεργίας των νέων, καθώς πολλές επιχειρήσεις αναστέλλουν τη λειτουργία τους, σε συνδυασμό με τον περιορισμό των προσλήψεων στην Δημόσια Διοίκηση, δυσχεραίνοντας την πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους στα διάφορα επίπεδα εκπαίδευσης.

Τα στοιχεία της ΕΣΥΕ δείχνουν μία εντυπωσιακή **αύξηση της ανεργίας των νέων** κάτω των 25 ετών (ΠΙΝΑΚΑΣ 1), η οποία ανήλθε το 1995 στα 162.915 άτομα (1990: 128.000). Οσον αφορά την ανεργία των νέων κατά φύλο, οι νέες γυναίκες εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας, φθάνοντας το 1995 τα 101.237 άτομα (1990: 83.500). Αντίθετα ο αριθμός των νέων άνεργων ανδρών ανήλθε το 1995 στα 61.678 άτομα (1990: 44.500).

Επίσης, όπως προκύπτει, από τα μέχρι τώρα διαθέσιμα στοιχεία, το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας συγκεντρώνουν οι νέοι και οι νέες ηλικίας 20-24 ετών (1990: 90.000 άτομα και 1995: 114.200 άτομα). Ομως και σ' αυτή την ηλικία (20-24 ετών), οι νέες γυναίκες παρουσιάζουν μεγαλύτερη ανεργία από τους νέους άνδρες (1990: 57.100 και 1995: 69.100). Για τους άνδρες ο αριθμός των ανέργων αυτής της ηλικίας (20-24 ετών), από 32.900 το 1990 ανήλθε στον αριθμό των 45.100 το 1995.

Γενικά, η **ανεργία των γυναικών** στο εργατικό δυναμικό είναι σημαντικά μεγαλύτερη από αυτή των ανδρών. Από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ (ΠΙΝΑΚΑΣ 2), προκύπτει ότι κατά το 1995, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών - ως ποσοστό του γυναικείου εργατικού δυναμικού - ήταν 15,7% και 248.629 άτομα (1990:173.700), ενώ των ανδρών ήταν περίπου 7% και 176.091 άτομα (1990:107.400). Οσον αφορά τις γυναίκες, η ανεργία των νεαρών γυναικών ηλικίας κάτω των 25 ετών - ως ποσοστό του γυναικείου εργατικού δυναμικού - είναι σαφώς πολύ μεγαλύτερη (περίπου 40,6%)

Πίνακας 2
Ανεργία και εργατικό δυναμικό 1995

		14-24	*24-65*	*Σύνολο*
Άνδρες	Άνεργοι	56.704	119.388	176.091
	Εργατικό Δυναμικό	279.073	2.256.640	2.535.713
	Ποσοστό Ανεργίας	20,3%	5,3%	7%
Γυναίκες	Άνεργοι	100.183	148.447	248.629
	Εργατικό Δυναμικό	246.922	1.336.966	1.583.888
	Ποσοστό Ανεργίας	40,6%	11%	15,7%
Σύνολο	Άνεργοι	156.887	267.835	424.719
	Εργατικό Δυναμικό	525.995	3.593.603	4.119.598
	Ποσοστό Ανεργίας	29,8%	7,4%	10,3%

Πήγή: ΕΣΥΕ,Ερευνα εργατικού δυναμικού
Επεξεργασία στοιχείων ΙΝ.Ε/ΓΣΕΕ

από αυτή των γυναικών ηλικίας 25 ετών και άνω (περίπου 11%).

Ωστόσο, και το ποσοστό της ανεργίας των νέων ανδρών κάτω των 25 ετών είναι πολύ μεγαλύτερο σε σχέση με τις άλλες ηλικιακές ομάδες. Κατά το 1995, το ποσοστό ανεργίας των νέων ανδρών, ως ποσοστό του ανδρικού εργατικού δυναμικού, ήταν 20,3% περίπου ενώ για τους άνδρες ηλικίας 25 ετών και άνω κυμαίνονταν στα πολύ χαμηλά επίπεδα του 5,3% περίπου.

Από τα μέχρι τώρα στοιχεία, παρατηρούμε ότι τα ποσοστά ανεργίας είναι σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα στις μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες. Αν στις διαπιστώσεις αυτές προστεθεί και το γεγονός ότι η ελληνική βιομηχανία είναι, πλέον, δύο ταχυτήτων, δηλαδή η μεγάλη βιομηχανία η οποία εκσυγχρονίζεται και η μικρή βιομηχανία η οποία καθυστερεί, τότε κατ' αντιστοιχία με τα παραπάνω, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι και η αγορά εργασίας τείνει να διαιρεθεί σε δύο τμήματα (Η.Ιωακείμογλου, 1996):

α) Ενα τμήμα ειδικευμένης εργασίας, στο οποίο συμμετέχουν άνδρες, ελληνικής υπηκοότητας, που εργάζονται στη μεγάλη βιομηχανία, των οποίων οι μισθοί είναι πάνω από το μέσο εθνικό όρο και των οποίων η εργασία διέπεται από σαφώς καθορισμένο θεσμικό πλαίσιο ρύθμισης των εργασιακών σχέσεων και μεγαλύτερη σταθερότητα στην απασχόληση και

β) Ενα τμήμα ανειδίκευτης εργασίας, στο οποίο συμμετέχουν νέοι, γυναίκες, μετανάστες κλπ., το οποίο αφορά κυρίως τη μικρή βιομηχανία, τις υπηρεσίες, την οικοδομή και τις αγροτικές εργασίες. Οι μισθοί σ' αυτό το τμήμα της αγοράς εργασίας είναι κάτω από το μέσο όρο, το θεσμικό πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων χαλαρό έως ανύπαρκτο και η εργασιακή ανασφάλεια μεγαλύτερη. Το τμήμα αυτό της αγοράς εργασίας θα τείνει να αναπτυχθεί στο βαθμό που αυξάνεται η ανεργία, η οποία όπως έχει διαπιστωθεί από τα μέχρι τώρα στοιχεία, πλήττει ιδιαίτερα τους νέους και τις γυναίκες.

Επίσης, είναι δυνατό να διαπιστωθεί ότι οι νέοι πλήττονται περισσότερο από την ανεργία μακράς διάρκειας, η οποία έχει πλέον μετατραπεί σε σοβαρό πρόβλημα για τον κόσμο της εργασίας.

Παρόμοια διαπίστωση, σχετικά με την ανεργία μακράς διάρκειας, πραγματοποιεί και το Ευρωπαϊκό Ιδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας, επισημαίνοντας ότι «η επί μακρό χρόνο ανεργία θα παραμείνει, αναμφίβολα, μια σοβαρή ειδική πλευρά του γενικότερου προβλήματος της συνολικής ανεργίας για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα στο μέλλον, ακόμη και αν η δεύτερη υποχωρεί σε έκταση, έστω περιθωριακά και αργά».

Η δομή της ανεργίας κατα επίπεδο εκπαιδευσης και φύλο

Από τα μέχρι τώρα διαθέσιμα στοιχεία της Ερευνας Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΕΣΥΕ), είναι δυνατό να διαπιστωθεί ότι **ένας στους πέντε ανέργους είναι κάτοχος πτυχίου Ανώτερης ή Ανώτατης εκπαίδευσης, ενώ ένας στους δύο ανέργους, περίπου, έχει απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης (Λυκείου).** Ετσι, λοιπόν, ιδιαίτερα σοβαρό είναι το πρόβλημα της ανεργίας των αποφοίτων Μέσης Εκπαίδευσης, των ανέργων που έχουν απολυτήριο Δημοτικού, καθώς και των ανέργων πτυχιούχων Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών (ΠΙΝΑΚΑΣ 3). Η κατηγορία με το μεγαλύτερο αριθμό ανέργων είναι αυτή των **αποφοίτων Μέσης Εκπαίδευσης** (1990: 110.998 και 1995: 171.807). Προφανώς, αυτό οφείλεται στην αύξηση του αριθμού των νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας με εγκύκλιες γνώσεις, σε συνδυασμό με την μείωση της ζήτησης για εργατικό δυναμικό αυτής της κατηγορίας εκπαίδευσης. Επιπλέον, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι σε περιόδους οικονομικής κρίσης, τεχνολογικών αλλαγών στην παραγωγική διαδικασία και υψηλής ανεργίας,

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
Ανεργία κατα επίπεδο εκπαίδευσης και φύλο (Σε χιλιάδες)

Επίπεδο Εκπαίδευσης Και των δύο φύλων (ΣΥΝΟΛΟ)	*1990* 281.157		*1991* 301.099		*1992* 349.829		*1993* 398.200		*1994* 403.781		*1995* 424.719	
	Ανδρες	Γυναίκες	Ανδρες	Γυναίκες	Ανδρες	Γυναίκες	Ανδρες	Γυναίκες	Ανδρες	Γυναίκες	Ανδρες	Γυναίκες
	107.406	**173.751**	**120.784**	**180.315**	**137.942**	**211.887**	**164.521**	**233.679**	**170.408**	**233.372**	**176.091**	**248.629**
Εχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών	423	493	1005	646	878	366	544	284	365	221	440	374
Πτυχιούχοι Ανωτάτων Σχολών	11.128	19.087	10.628	19.173	12.141	19.382	15.351	28.275	16.388	25.180	16.511	26.562
Φοίτησαν ή φοιτούν σε Ανωτατη Σχολή	3.240	3.592	3.375	4.309	512	366	432	216	503	772	299	75
Πτυχιούχοι Αν. Τεχν. Επαγγελμ. Σχολών	9.719	13.734	9.192	13.931	10.240	16.603	13.258	23.391	13.299	26.375	15.203	30.495
Εχουν απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	36.835	74.163	43.732	77.627	52.638	88.280	59.034	97.990	65.027	99.227	65.743	106.064
Εχουν τελειώσει την Γ' τάξη Σχολ. Μ. Εκπ.	13.100	18.875	17.091	17.737	19.528	23.624	23.823	26.323	23.928	25.948	24.384	25.439
Εχουν απολυτήριο Στοιχειώδους Εκπαιδ.	28.806	39.370	31.166	41.722	37.667	57.342	47.723	52.163	46.465	51.214	48.782	52.016
Ενδεικτικό μιας τάξης Δημοτικού	3.451	3.099	3.231	4.165	3.876	3.438	2.685	2.695	2.813	3.079	3.324	2.972
Δεν πήγαν καθόλου σχολείο	704	1.338	1.364	1.005	731	2.487	1.671	2.343	1.620	1.356	1.404	1.632

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ερευνα Εργατικού Δυναμικού

Σχήμα 4
Στοιχεία που πρέπει να διαθέτει ένας νέος απόφοιτος Λυκείου ή Πτυχιούχος Πανεπιστημίου για να βρεί μια καλή δουλειά

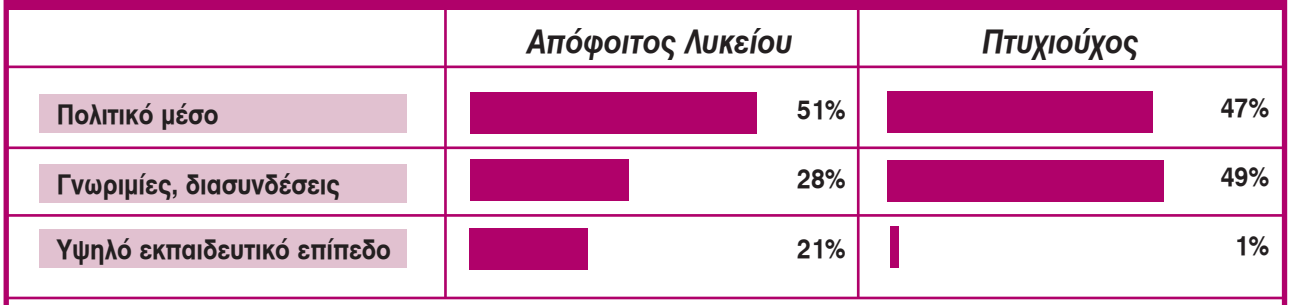

Πηγή: Ερευνα σε απόφοιτους Λυκείου και πτυχιούχους
Χρήστος Κάτσικας - Γιώργος Καββαδίας (1996), Η Ελληνική Εκπαίδευση στον Ορίζοντα του 2000, GUTENBERG, Αθήνα

εκείνοι οι οποίοι πλήττονται περισσότερο είναι οι ανειδίκευτοι. Τέλος, μια άλλη κατηγορία - όπως ήδη αναφέραμε - η οποία αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα ανεργίας είναι αυτοί που έχουν **απολυτήριο Δημοτικού** (1990: 68.176 και 1995: 100.798), καθώς και οι **πτυχιούχοι των Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών** (53.668 το 1990 και 91.771 το 1995). Οσον αφορά τους πτυχιούχους των Ανωτέρων και Ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, διαπιστώνουμε ότι από το 1992 και μετά αυξήθηκε σημαντικά ο αριθμός των ανέργων με πτυχίο από τις Ανώτερες Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές, τα **ΤΕΙ** (1991: 23.123 και 1995: 45.698). Γενικά, οι πτυχιούχοι των εν λόγω σχολών (ΤΕΙ - ΑΕΙ - Μεταπτυχιακό) αποτελούσαν το 21,8% των ανέργων το 1995. Βέβαια, οι έχοντες μεγαλύτερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας, σύμφωνα πάντα με στοιχεία των Ερευνών Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού, είναι οι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών και οι ανεκπαίδευτοι (δηλ. όσοι δεν πήγαν καθόλου σχολείο και εκείνοι που είναι χωρίς απολυτήριο Δημοτικού), των οποίων η ανεργία κυμαίνεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

Αναφορικά με την κατανομή των ανέργων κατά επίπεδο εκπαίδευσης και φύλο, είναι δυνατό να διαπιστωθεί, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, ότι οι **άνεργες γυναίκες** και σ' αυτή την περίπτωση πλήττονται περισσότερο από τους άνδρες. Παρατηρείται, μάλιστα, ότι οι άνεργες γυναίκες με γραμματικές γνώσεις απολυτηρίου Μέσης Εκπαίδευσης, αποτελούν και το μεγαλύτερο αριθμό ανέργων του συνολικού αριθμού, έναντι των ανέργων ανδρών. Σε απόλυτα μεγέθη, το 1990 υπήρχαν 74.163 άνεργες γυναίκες έναντι 36.835 άνεργων ανδρών, ενώ το 1995 οι αριθμοί αυτοί αντίστοιχα φτάνουν στις 106.064 γυναίκες έναντι 65.743 ανδρών. Μεγάλη διαφορά, επίσης, υπάρχει στα αντίστοιχα μεγέθη των ανέργων γυναικών που έχουν απολυτήριο Δημοτικού και πτυχίο Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών.

Επειδή, λοιπόν, η ανεργία είναι υψηλότερη στους απόφοιτους Μέσης Εκπαίδευσης, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι *το εκπαιδευτικό μας σύστημα, σ' αυτό το επίπεδο εκπαίδευσης, δεν φαίνεται να είναι προσαρμόσιμο από πλευράς εξειδικεύσεων, αλλά και ποιοτικής βελτίωσης των αποφοίτων του, ώστε να μπορούν να έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας.*

Συνεπώς, μπροστά σ' αυτή τη δυσμενή πραγματικότητα ολοένα και περισσότερα *μη αξιοκρατικά κριτήρια* υπεισέρχονται, στην διαδικασία πρόσβασης στην αγορά εργασίας. Τα απαραίτητα προσόντα για να βρει ένας νέος εργασία, σύμφωνα με έρευνες (Χ.Κάτσικας και Γ.Καββαδίας, 1996) *είναι το πολιτικό μέσο,* το οποίο θεωρείται απαραίτητο ''προσόν'' από το 51% των αποφοίτων Λυκείου και το 47% των πτυχιούχων Πανεπιστημίου (Σχήμα 4). Δευτερευόντως, *οι γνωριμίες και οι διασυνδέσεις* είναι ένα επιπλέον απαραίτητο ''προσόν'' για την εύρεση εργασίας για το 28% των αποφοίτων Λυκείου και το 49% των πτυχιούχων Πανεπιστημίου, ενώ *το υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο* αποτελεί το τρίτο κατά σειρά απαραίτητο στοιχείο για την εξεύρεση εργασίας για το 21% των αποφοίτων Λυκείου και το 1% των πτυχιούχων Πανεπιστημίου.

Η συσχέτιση, λοιπόν, ανεργίας / επίπεδο εκπαίδευσης από πλευράς εξυπηρέτησης των εργασιακών αναγκών, αποδεικνύεται ότι δεν είναι και τόσο εντυπωσιακή. Γι' αυτό η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων γνώσεων και η καλύτερη προσαρμογή των προγραμμάτων κατάρτισης είναι αναγκαία, ώστε οι απόφοιτοι να ικανοποιούν όσο το δυνατόν περισσότερο τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, με αποτέλεσμα τη μείωση, τουλάχιστον έως ένα βαθμό, της ανεργίας τους.

Η ανεργία μακράς διάρκειας

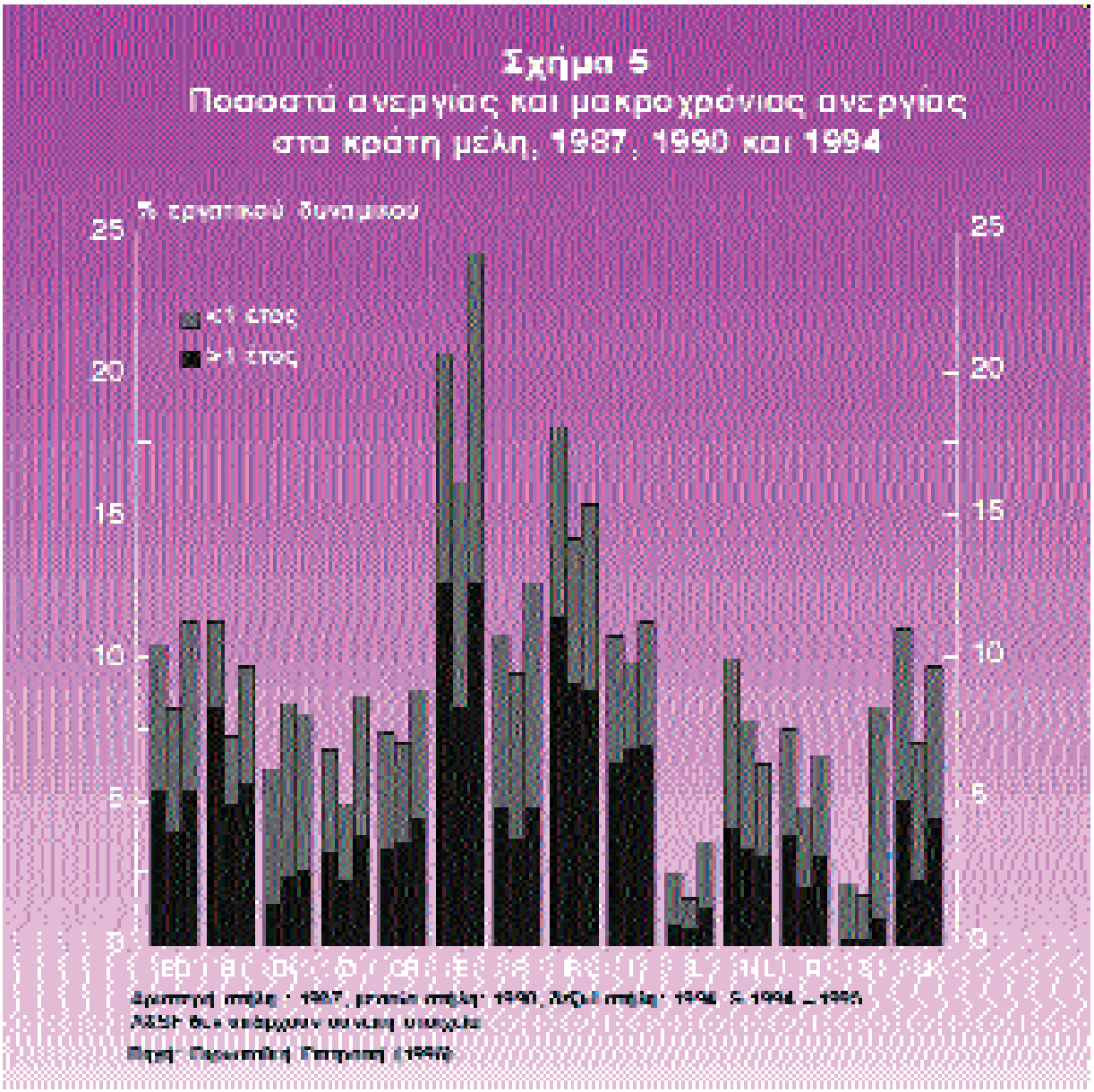

Η μακροχρόνια ανεργία στην Κοινότητα έχει φθάσει σε πολύ υψηλά επίπεδα. Σύμφωνα με την προαναφερθείσα έκθεση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το μερίδιο των ανέργων που βρίσκονται χωρίς απασχόληση για περισσότερο από ένα έτος μειώθηκε μεταξύ των ετών 1987 και 1990, με εξαιρέσεις την Ελλάδα και τη Δανία, όπου σημειώθηκε αύξηση τόσο του συνολικού ποσοστού ανεργίας, όσο και του ποσοστού της μακροχρόνιας ανεργίας (Σχήμα 5).

Ομως, κατά την περίοδο 1990 - 1994, το ποσοστό της μακροχρόνιας ανεργίας παρουσίασε αύξηση σε όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε., εκτός από την Ιρλανδία και τις Κάτω Χώρες.

Επίσης, **το μεγαλύτερο μέρος των ατόμων που σήμερα είναι άνεργα στην Ε.Ε., εκτιμάται ότι θα παραμείνουν χωρίς εργασία για μεγάλο χρονικό διάστημα** (τουλάχιστον ένα έτος ή σε πολλές περιπτώσεις και περισσότερο). Κατά το 1994, το 48% περίπου των ανέργων ήταν χωρίς εργασία τουλάχιστον ένα έτος. Παράλληλα, άνδρες και γυναίκες πλήττονται κατά μέσο όρο σε παρόμοιο βαθμό από τη μακροχρόνια ανεργία. Συγκεκριμένα, κατά το 1994, το 47% των ανέργων ανδρών στην Ε.Ε. και το 50% των ανέργων γυναικών δεν είχαν εργαστεί για ένα χρόνο ή περισσότερο, ενώ από τα εν λόγω άτομα περισσότερα από τα μισά (26% των ανδρών και 29% των γυναικών) δεν είχαν εργασία για δύο χρόνια ή περισσότερο. Επιπλέον, 9% των ανέργων ανδρών και 10% των ανέργων γυναικών ήταν άνεργοι για τουλάχιστον τέσσερα χρόνια (Σχήμα 6).

Από την άποψη της **μακροχρόνιας ανεργίας** ανά ηλικιακή ομάδα

Σχήμα 8
Επίπτωση της μακροχρόνιας ανεργίας στα κράτη μέλη ανάλογα με τη διάρκεια, 1994

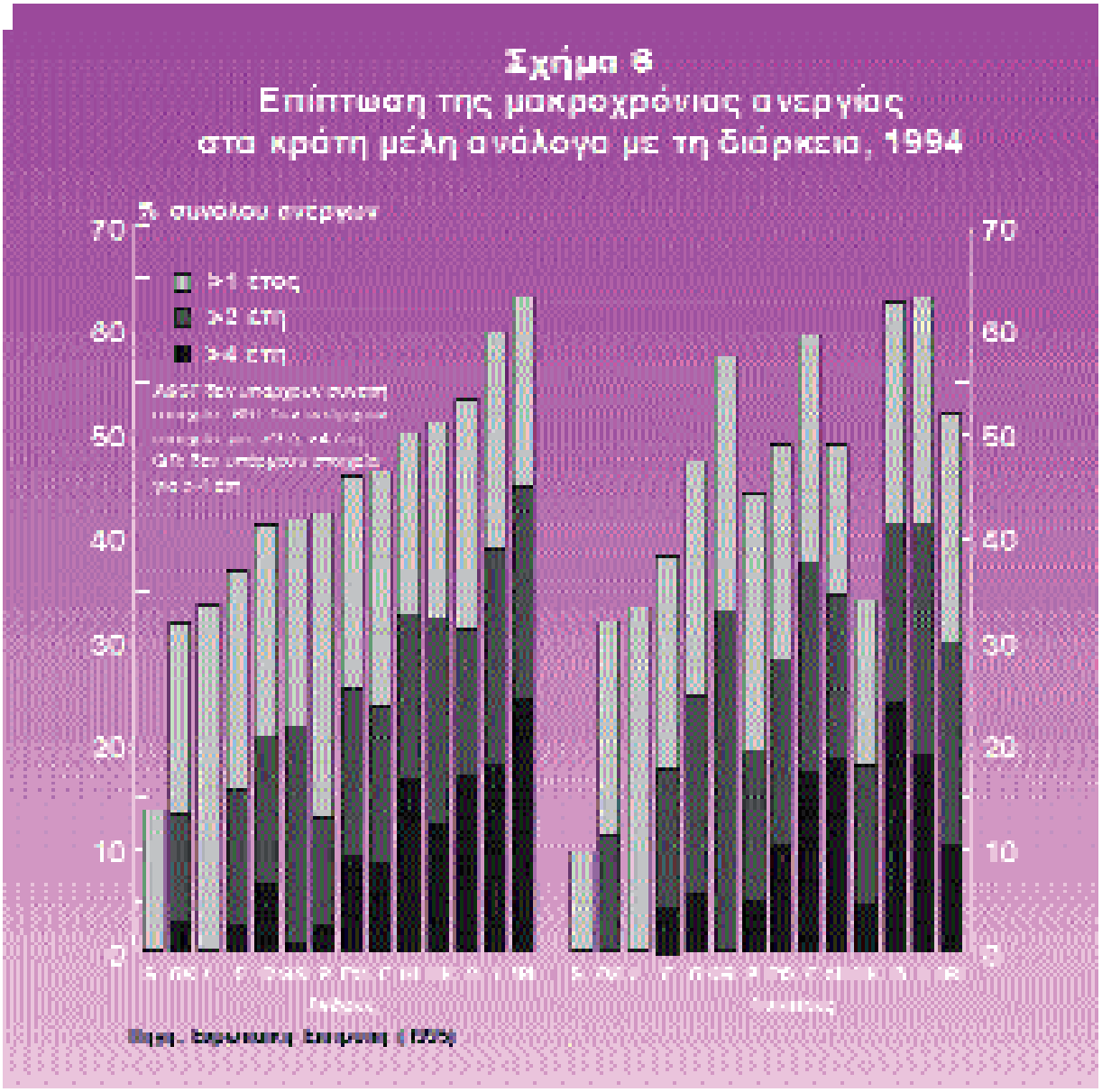

φαίνεται ότι η μακροχρόνια ανεργία έχει δυσανάλογες συνέπειες για τους ηλικιωμένους απ' ότι για τους νέους. Ετσι, ενώ στην Ε.Ε., κατά το 1994, 60% των ανέργων μεταξύ 55 και 64 ετών και σχεδόν 55% των ατόμων ηλικίας 50-54 ετών είχαν μείνει άνεργοι για ένα χρόνο ή περισσότερο, το ποσοστό για τους ανέργους της ηλικιακής ομάδας 20-24 ετών ήταν 43% (Σχήμα 7). *Μόνο στην Ελλάδα και στην Ιταλία οι επιπτώσεις της μακροχρόνιας ανεργίας ήταν μικρότερες μεταξύ των ατόμων 50 ετών και άνω συγκριτικά με τα νεότερα άτομα.* Σε έρευνα του Εθνικού Ινστιτούτου Εργασίας, επισημαίνεται ότι για την Ελλάδα οι βασικοί λόγοι για τους οποίους η ανεργία των ηλικιωμένων δεν έχει λάβει ακόμη τις διαστάσεις που έχει στην Ε.Ε., είναι οι εξής:

- Ο μικρότερος ρυθμός αποβιομηχάνισης που παρατηρείται στην Ελλάδα σε σχέση με τα άλλα κράτη της Ε.Ε.
- Ο μεγάλος αριθμός των αυτοαπασχολουμένων (33,4%) σε αντίθεση με τον μέσο όρο της Κοινότητας (15,1%).
- Ο μεγάλος αριθμός απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα, όπου παραδοσιακά παρατηρείται αυξημένη συμμετοχή ηλικιωμένων εργαζομένων.

Παρ' όλ' αυτά υπολογίζεται ότι **ο ένας στους δύο ανέργους άνω των 45 ετών παραμένει στην ανεργία για διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους.**

Στην Ελλάδα, ιδιαίτερα, η μεγάλη έκταση που έχει πάρει η μακροχρόνια ανεργία φαίνεται και από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ. Σύμφωνα, λοιπόν, με τα διαθέσιμα στοιχεία, τα οποία καταγράφουν την κατηγορία και τη διάρκεια της ανεργίας, παρατηρούμε τα εξής: Το 1995 υπήρχαν 424.719 άνεργοι από τους οποίους 222.629 ήταν άνεργοι μακράς διάρκειας, δηλαδή περισσότερο από 12 μήνες (ΠΙΝΑΚΑΣ 4). Ομως, αν λάβουμε υπόψη την προηγούμενη διαπίστωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σχετικά με την μακροχρόνια ανεργία ανά ηλικιακή ομάδα, επιβεβαιώνεται ότι οι επιπτώσεις της μακροχρόνιας ανεργίας είναι μικρότερες μεταξύ των ατόμων 45 ετών και άνω (29.786 άτομα) σε σχέση με τους ανέργους της ηλικιακής ομάδας κάτω των 25 ετών (78.887 άτομα). Επιπλέον, από τους 424.719 ανέργους, οι 194.329 (45,7%) υπάγονται στην **κατηγορία "ΝΕΟΙ"**, στην οποία ανήκουν όλοι

Πίνακας 4
Διάρκεια ανεργίας στην Ελλάδα (1995)

	Σύνολο	Ήταν σε διαθεσι-μότητα	Δεν άρχισε ακόμη	Έχει βρεί μια εργασία που θα αναλάβει αργότερα	Λιγότερο από1 μήνα	1-2 μήνες	3-5 μήνες	6-11 μήνες	>12	ΝΕΟΙ
Σύνολο	**424.719**	**2.089**	**650**	**9.061**	**16.155**	**34.167**	**54.559**	**85.409**	**222.629**	**194.329**
14 ετών	737	-	-	-	-	-	111	150	476	737
15-19 ετών	41969	-	246	299	2.450	2.812	5.028	11.904	19.229	36.531
20-24 ετών	114.181	32	-	2.419	3.416	8.576	14.406	26.150	59.182	83.218
25-29 ετών	91.320	146	221	1.591	2.384	6.165	10.016	15.415	55.384	45.262
30-44 ετών	114.373	1.156	150	2.968	5.101	10.116	14.896	21.414	58.573	24.414
45-64 ετών	60.291	755	33	1.784	2.804	6.423	9.881	10.208	29.033	4.093
65+ ετών	1.218	-	-	-	-	75	221	170	753	75

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 5
«Νέοι» Άνεργοι κατα ομάδες ηλικιών, φύλο & επίπεδο εκπαιδευσης, 1995 (σε χιλιάδες)

	Σύνολο	***14 ετών***	***15-19 ετών***	***20-24 ετών***	***25-29 ετών***	***30-44 ετών***	***45-64 ετών***	***65+ ετών***
Σύνολο	**194.329**	**737**	**36.531**	**83.218**	**45.262**	**24.414**	**4.093**	**75**
Διδακτορικό ή Μεταπτυχιακός τίτλος	434	-	-	-	224	210	-	-
Πτυχίο Ανωτάτων Σχολών	28.462	-	-	7.957	14.856	5.514	135	-
Φοίτηση σε ΑΕΙ (τουλ. 1 χρόνο) αλλά δεν πήρε πτυχίο	150	-	-	-	-	150	-	-
Πτυχίο Αν. Τεχν. Επαγγ. Εκπαίδευσης	23.691	-	1.096	12.684	8.080	1.607	224	-
Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	96.072	-	20.665	50.308	16.039	8.327	733	-
Απολυτήριο 3 ταξ. Μέσης Εκπαιδευσης	22.084	-	8.836	7.644	3.470	1.765	368	-
Απολυτήριο Δημοτικού	21.744	694	5.266	4.259	2.436	6.664	2.424	-
Μερικές Τάξεις Δημοτικού	744	-	405	75	117	-	73	75
Δεν πήγε καθόλου σχολείο	949	43	264	291	38	178	135	-

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Σχήμα 7
Επίπτωση της μακροχρόνιας ανεργίας κατά ομάδα ηλικιών στην Ένωση, 1994

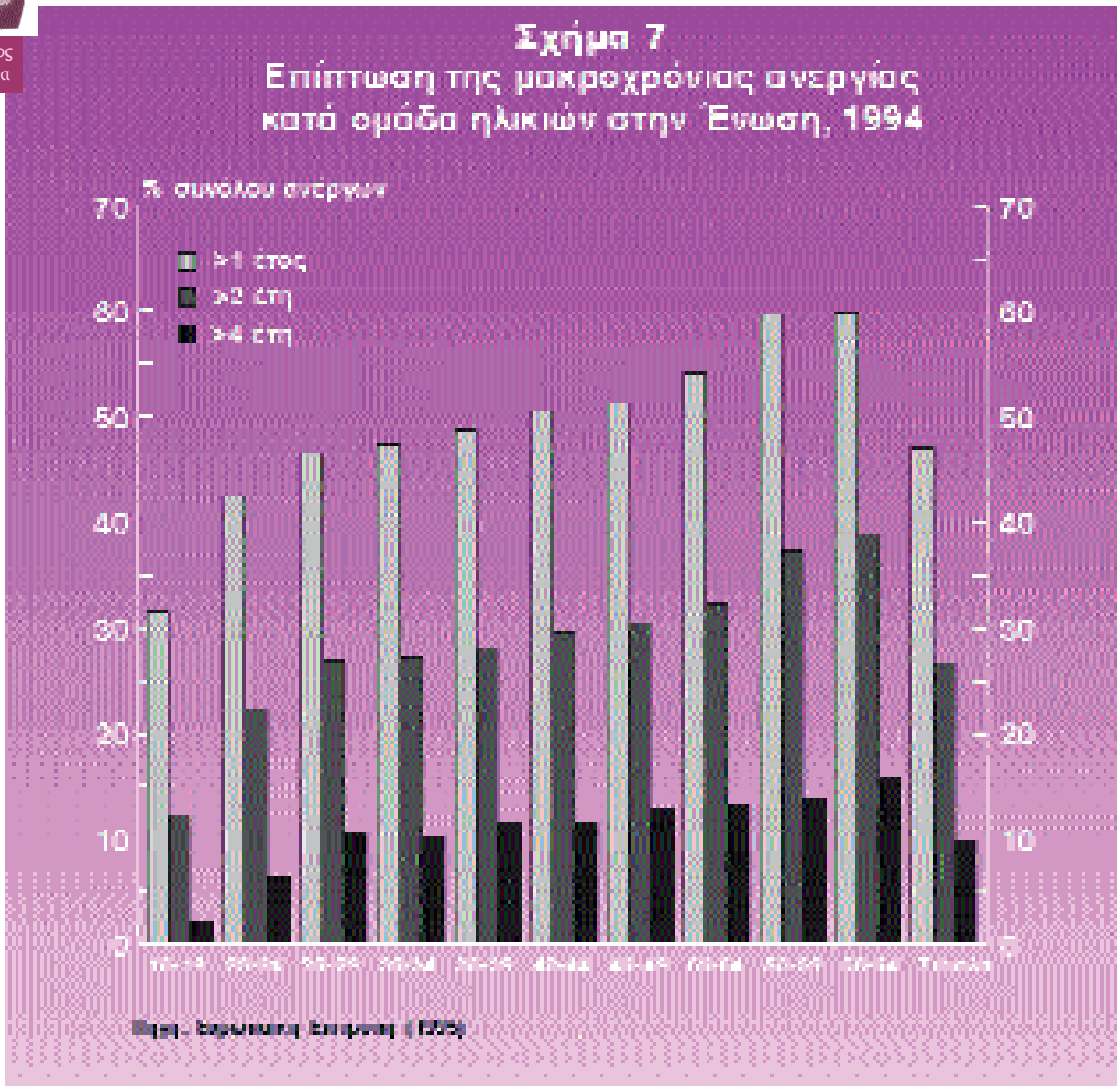

αυτοί που δεν εργάστηκαν ποτέ στο παρελθόν και αναζητούν για πρώτη φορά εργασία. Οπως παρατηρούμε (ΠΙΝΑΚΑΣ 5), είναι μια κατηγορία αρκετά πολυπληθής, στην οποία η ανεργία μπορεί να έχει σοβαρές κοινωνικές επιπτώσεις. Ομως, και σ' αυτή την κατηγορία προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας συγκεντρώνουν οι νέοι και οι νέες ηλικίας 20-24 ετών (83.218 άτομα), καθώς επίσης και οι απόφοιτοι Μέσης Εκπαίδευσης (96.072 άτομα). Επιπλέον παλαιότερες εκτιμήσεις της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αναφέρουν ότι το 65% των ανέργων μακράς διάρκειας στην Ελλάδα αναζητά για πρώτη φορά εργασία, διαπίστωση η οποία υποδηλώνει ότι στους ανέργους αυτής της κατηγορίας κυριαρχούν οι νέοι. Για το σύνολο της Ε.Ε., τα στοιχεία δείχνουν ότι το 35% των μακροχρόνια ανέργων δεν έχει εργαστεί ποτέ (το ποσοστό στις γυναίκες είναι 41%), ενώ ένα επιπλέον 19% αναζητά εργασία μετά από μια περίοδο εργασιακής απραξίας (23% στις γυναίκες). Μάλιστα, όπως φαίνεται από έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ("Η κοινωνική προστασία στην Ευρώπη - 1993"), οι διαφορές μεταξύ των κρατών-μελών στις **παροχές** που καταβάλλονται, στην περίπτωση ενός ατόμου ηλικίας 18 ετών που δεν έχει εργαστεί πρόσφατα και δεν έχει κάποια σημαντική πηγή εισοδήματος και διαμένει μόνο του, είναι σημαντικές.

Συγκεκριμένα, δεν υπάρχει επίσημο δικαίωμα για στήριξη του εισοδήματος στην Ελλάδα, την Ισπανία, τη Γαλλία και την Ιταλία (ΠΙΝΑΚΑΣ 6). Στις περισσότερες από τις άλλες χώρες, τα ποσοστά παροχών που καταβάλλονται ποικίλλουν από 18% στο Ηνωμένο Βασίλειο έως 47% στο Βέλγιο.

Οσον αφορά το ποσοστό των ανέργων που επιδοτούνται ανάλογα με τη διάρκεια της ανεργίας (Σχήμα 8), παρατηρούμε ότι **η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της Κοινότητας η οποία έχει αποκλείσει και ουσιαστικά περιθωριοποιήσει τους ανέργους μακράς διάρκειας από την επιδότηση** - όπως δείχνουν τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Η απασχόληση στην Ευρώπη, έκδοση 1992) - που κατά κύριο λόγο είναι νέοι και γυναίκες.

Ομως, και **το ποσοστό των ανέργων που λαμβάνουν επίδομα ή βοήθεια στη χώρα μας είναι το χαμηλότερο σε σύγκριση με αυτό των άλλων χωρών-μελών της Κοινότητας.** Αυτό, βέβαια, οφείλεται στο χαμηλό ποσοστό εγγεγραμμένων ανέργων

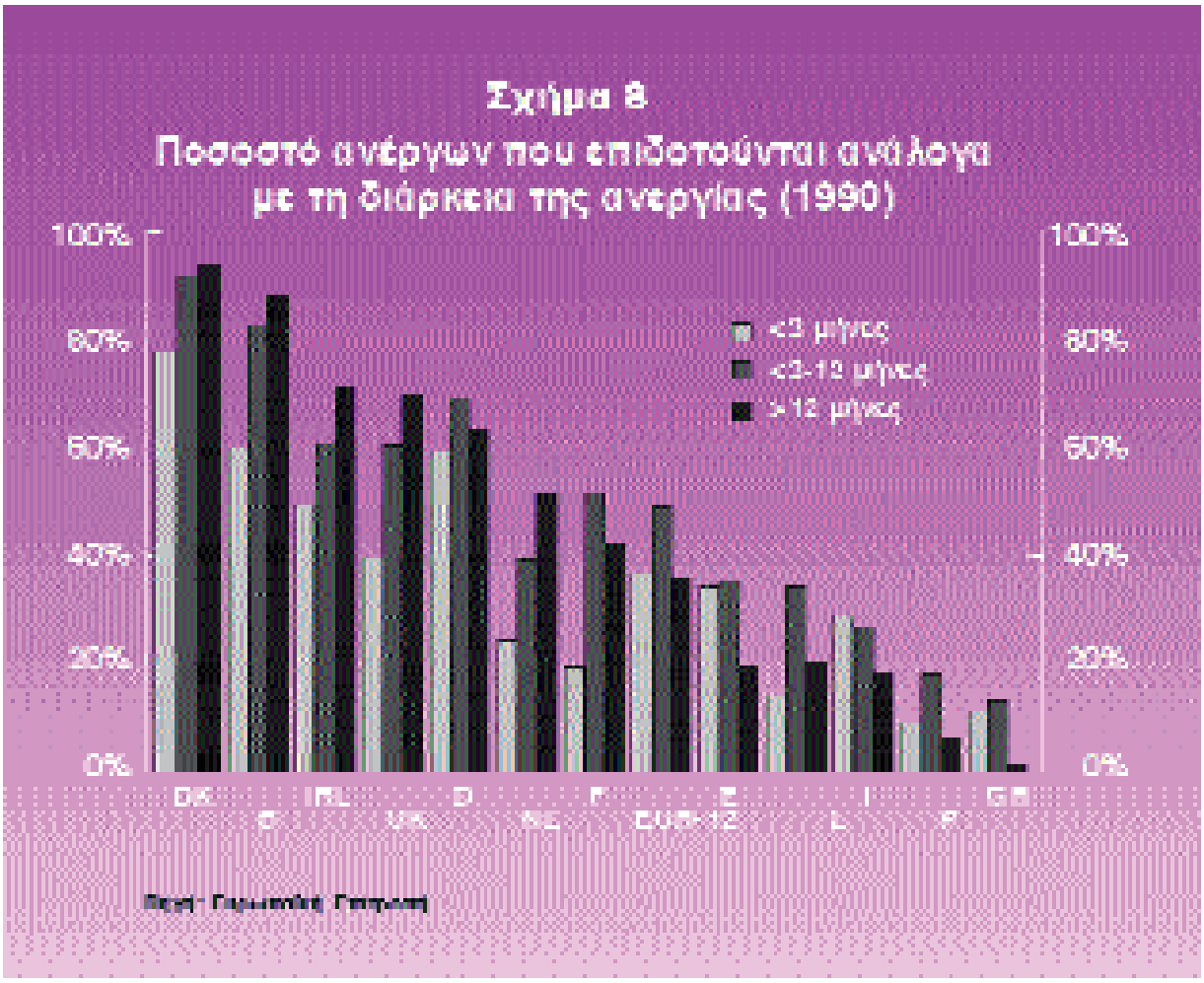

στις καταστάσεις του ΟΑΕΔ, αλλά και στο ότι τα στοιχεία του ΟΑΕΔ βασίζονται στην προαιρετική εγγραφή των ανέργων, καθώς επίσης και σε όσους μισθωτούς είναι ασφαλισμένοι στο ΙΚΑ. Σημαίνει, όμως, ταυτόχρονα ότι η ελληνική δημόσια διοίκηση δεν διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στην εξεύρεση εργασίας των ανέργων, γι' αυτό άλλωστε το λόγο υπάρχουν χαμηλά ποσοστά εγγεγραμμένης ανεργίας. Αλλά, η *πιο σημαντική αιτία είναι ότι η παροχή επιδόματος ανεργίας αποτελεί το σημαντικότερο κίνητρο για να δηλωθεί κάποιος ως άνεργος.*

Επιπλέον, η μακροχρόνια ανεργία αποτελεί ιδιαίτερο πρόβλημα των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών της Κοινότητας, όπως πάλι επισημαίνει η προαναφερθείσα έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (1995). Μάλιστα, η μακροχρόνια ανεργία συγκεντρώνεται ως επί το πλείστον στις ίδιες περιοχές με την ανεργία των νέων. Τείνει, δηλαδή, να συγκεντρώνεται ιδίως στις νότιες χώρες της Κοινότητας.

Γενικά, η σχετική σημασία της μακροχρόνιας ανεργίας αυξάνεται καθώς αυξάνεται ο συνολικός αριθμός ανέργων. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να αναμένεται ότι το πρόβλημα θα επιδεινωθεί κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης.

Πίνακας 6
Παροχές που καταβάλονται σε 18 ετών άνεργο άτομο

	Ζεί μόνο του	*Συγκατοικεί*
	% των μέσων αποδοχών	
Βέλγιο	47	0
Δανία	35	35
Γερμανία	39	(βλ. σημείωση)
Ελλάδα	0	0
Ισπανία	0	0
Γαλλία	0	0
Ιρλανδία	32	16
Ιταλία	0	0
Λουξεμβούργο	45	45
Ολλανδία	34	0
Πορτογαλία	44	44
Βρεταννία	18	0
Μέσος Όρος Ε.Ε.	25	12

Σημείωση: Το ποσό που καταβάλλεται εξαρτάται από την επιμέρους περίπτωση

Η γεωγραφική κατανομή της ανεργείας

Ενα άλλο φαινόμενο που παρατηρείται είναι τα αυξανόμενα ποσοστά ανεργίας στα μεγάλα αστικά κέντρα, η οποία οφείλεται κατά κύριο λόγο στον υπερσυγκεντρωτισμό του εργατικού δυναμικού σε πόλεις όπως η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη, με τις περισσότερες βέβαια ''ευκαιρίες'' απασχόλησης να συγκεντρώνονται χωρίς σχεδόν κανένα προγραμματισμό στο λεκανοπέδιο της Αττικής (Κ.Ντίνια, 1996). Με άλλα λόγια, η ανεργία στην Ελλάδα δεν παρουσιάζει ισομερή γεωγραφική κατανομή, με συνέπεια ο κίνδυνος της κοινωνικής περιθωριοποίησης του πλεονάζοντος και άνεργου εργατικού δυναμικού να είναι πλέον υπαρκτός και ειδικά στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Από την οπτική αυτή της γεωγραφικής κατανομής, ιδιαίτερα αυξημένη είναι η ανεργία στις **αστικές περιοχές** (330.659 άτομα). Στην περιοχή της πρωτεύουσας οι άνεργοι ανέρχονται στις 170.671 άτομα, ενώ η ανεργία στις **ημιαστικές περιοχές** ανέρχεται στις 43.746 άτομα. Αντίθετα, στις **αγροτικές περιοχές,** παρ' ότι κι εκεί η ανεργία αυξάνει, ο αριθμός των ανέργων είναι μικρότερος (50.314 άτομα), γεγονός το οποίο οφείλεται στο έντονο φαινόμενο της εποχιακής απασχόλησης.

Οσον αφορά την ανεργία κατά περιοχή (ΠΙΝΑΚΑΣ 7), τα στοιχεία της ΕΣΥΕ δείχνουν ότι ο **Νομός Αττικής** συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό ανέργων. Σε απόλυτους αριθμούς οι άνεργοι στο Νομό Αττικής από 125.365 άτομα το 1990 αυξήθηκαν σε 185.716 άτομα το 1995. Συγκεκριμένα, το 43,7% του συνολικού αριθμού των ανέργων της ελληνικής οικονομίας βρίσκεται στον Νομό Αττικής.

Επίσης, σε ορισμένες περιοχές της χώρας η ανεργία έχει προσλάβει μεγάλες διαστάσεις. Για παράδειγμα *αύξηση παρουσίασε η ανεργία* στην Κεντρική Μακεδονία (1995: 76.361 - 1990: 42.328), στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (1995: 26.554 - 1990: 14.016), στην Δυτική Μακεδονία (1995: 18.143 - 1990: 11.198), στην Ανατολική Στερεά Ελλάδα (1995: 18.066 - 1990: 12.818), στην Ηπειρο (1995: 9.464 - 1990: 3.944) και στην Κρήτη (1995: 10.735 - 1990: 5.001).

Αν εξαιρεθούν οι περιοχές που αναφέραμε, στις υπόλοιπες περιοχές παρουσιάστηκε μικρή αύξηση της ανεργίας. Αυτό πιθανόν να οφείλεται στον αγροτικό χαρακτήρα αυτών των περιοχών, όπου υπάρχει έντονο το φαινόμενο της εποχιακής εργασίας, όπως ήδη αναφέρθηκε.

Από τα στοιχεία αυτά, είναι δυνατό να συμπεράνουμε ότι ο κίνδυνος της κοινωνικής περιθωριοποίησης του πλεονάζοντος και άνεργου εργατικού δυναμικού είναι, πλέον, υπαρκτός και ειδικά για τους ανέργους των μεγάλων αστικών κέντρων. Κατά συνέπεια, τα εκάστοτε μέτρα αντιμετώπισης της ανεργίας, καθώς επίσης και η κατανομή των πόρων που προέρχονται από τα διάφορα κοινοτικά ταμεία, είναι αναγκαίο να λαμβάνουν υπόψη τους την αντιμετώπιση της ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο και ιδιαίτερα σε επίπεδο νομού, επαρχίας και Δήμων, προκειμένου ν' ανακοπεί η τάση εσωτερικής μετανάστευσης και αστυφιλίας, ιδιαίτερα προς την Αθήνα.

Πίνακας 7
Ανεργία κατα περιφερεια (Σε χιλιάδες)

	Σύνολο	
	1990	*1995*
Ανατ. Μακεδονίας & Θράκης	14.016	26.554
Κεντρικής Μακεδονίας	42.328	76.361
Δυτικής Μακεδονίας	11.198	18.143
Ηπείρου	3.944	9.464
Θεσσαλίας	21.833	25.204
Ιονίων Νήσων	2.888	4.814
Δυτικής Ελλάδας	21.962	23.531
Αν. Στερεάς Ελλάδας	12.818	18.066
Ν.Αττικής	125.365	185.716
Πελοπόννησος	12.959	17.369
Βορείου Αγαίου	3.099	3.233
Νοτίου Αιγαίου	4.015	5.530
Κρήτης	5.001	10.735
Σύνολο	***281.157***	***424.719***

Πηγή: ΕΣΥΕ,Ερευνα Εργατικού Δυναμικού

Κοινωνικές επιπτώσεις

Από τη μέχρι τώρα ανάλυσή μας προκύπτει το συμπέρασμα ότι η ανεργία και ιδιαίτερα η ανεργία των νέων, έχει αρχίσει να παίρνει διευρυμένες διαστάσεις. Είναι από τα μεγαλύτερα κοινωνικά προβλήματα και οι συνέπειές της επενεργούν αρνητικά πάνω στην ψυχολογία των ανέργων.

Βέβαια, οι δυνάμεις της αγοράς χρησιμοποιούν την αύξηση της ανεργίας, θεωρώντας ότι είναι ''αναπόφευκτο'' σύμπτωμα της πολιτικής σταθεροποίησης της οικονομίας και ''προσωρινό'' φαινόμενο προκειμένου να ανακάμψει η οικονομία και γι' αυτό θα πρέπει η κοινωνία να δείξει ανοχή. Μάλιστα, προτείνουν ως επιπλέον μέτρα την κατάργηση του κατώτατου μισθού για τους νεοπροσλαμβανόμενους ως κίνητρο για νέες και φθηνές θέσεις εργασίας, την απελευθέρωση των μισθών και ημερομισθίων, τον περιορισμό του κοινωνικού μισθού και την κατάργηση του περιοριστικού ορίου 2% που υπάρχει στην Ελλάδα για τις απολύσεις.

Ομως, εκτός από τις ανησυχητικές ποσοτικές διαστάσεις, η ανεργία των νέων έχει και σοβαρές κοινωνικές επιπτώσεις, καθώς η μετάβαση από την εκπαιδευτική διαδικασία στο χώρο της δουλειάς είναι μια κρίσιμη περίοδος.

Ετσι, η ανεργία έχει σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις στη ζωή των ανέργων, όσον αφορά την οικονομική ανεξαρτησία και τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες των ατόμων. Ο περιορισμός των ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων των ανέργων και η αδυναμία τους να συμμετάσχουν σε διάφορες κοινωνικές δραστηριότητες, λόγω οικονομικής δυσπραγίας, συντελούν στην αποξένωσή τους και στην δυσμενή ψυχική τους κατάσταση.

Η εργασία, λοιπόν, εκτός από μέσο απόκτησης υλικών αγαθών είναι παράλληλα και μέσο ικανοποίησης του ατόμου, αξιοποίησης των κλίσεων και ιδιαιτεροτήτων του, κοινωνικής καταξίωσης και ανόδου (Ο.Καμινιώτη, 1995). Συνεπώς, η έλλειψή της πέραν της απώλειας εισοδήματος, μέσων απόκτησης αγαθών για το άτομο ή/και την οικογένεια του και κοινωνικής θέσης, επιφέρει επιπλέον ψυχολογικά προβλήματα, τα οποία επηρεάζουν και το άμεσο περιβάλλον του άνεργου (οικογενειακό, κοινωνικό κτλ)

Ο ψυχολόγος κ. Γ.Λεχουρίτης υποστηρίζει ότι η ανεργία προκαλεί ισχυρή αίσθηση αγωνίας και μεγαλύτερο άγχος από τα συνηθισμένα επίπεδα (περίπου οκτώ φορές μεγαλύτερο), απώλεια αυτοπεποίθησης και μνήμης, ανικανότητα συγκέντρωσης, τάσεις για ύπνο, μερική σεξουαλική ανικανότητα, απογοήτευση και απαισιοδοξία, υψηλή ευερεθιστικότητα και διαταραχές στο επίπεδο των σχέσεων. Αυτή η ψυχολογική κατάσταση δημιουργεί στις οικογένειες των ανέργων μία άνοδο των εντάσεων και των προστριβών, οι οποίες ουσιαστικά υπερισχύουν των όποιων καλών προθέσεων, της αμοιβαίας ανεκτικότητας και κατανόησης, με αποτέλεσμα, οι άνεργοι, να έχουν περισσότερες πιθανότητες να προβούν σε χρήση βίας και κακοποίησης σε επίπεδο οικογένειας. Μάλιστα, τα ποσοστά διαζυγίων ανάμεσα στους άνεργους είναι διπλάσια από τα ''κανονικά'' ή ''συνηθισμένα'' ποσοστά διαζυγίων. Ομως το παράδοξο, όπως πάλι επισημαίνει ο κ. Γ.Λεχουρίτης, είναι ότι τα υψηλά ποσοστά ανεργίας οδηγούν σε μια ανησυχητική μείωση της συνείδησης του εργατικού κινήματος, σ' ένα διάχυτο ''φόβο'' ανάμεσα στους εργαζόμενους, την ίδια στιγμή που η συνολική κοινωνική και οικονομική ανισότητα, μα και η αγανάκτηση, απορροφούνται και ενσωματώνονται με τον πλέον ανώδυνο τρόπο από το κράτος, χωρίς ιδιαίτερες κοινωνικές εκρήξεις και εξεγέρσεις.

Επίσης, δεν είναι τυχαίο που φαινόμενα φασισμού και ξενοφοβίας συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με την ανεργία. Εξάλλου είναι γνωστό από την ιστορία ότι ο φασισμός την εποχή του μεσοπολέμου, βρήκε πρόσφορο έδαφος λόγω της οικονομικής κρίσης και της μεγάλης αύξησης της ανεργίας.

Ταυτόχρονα, όσο μεγαλύτερο διάστημα ένα άτομο παραμένει άνεργο, τόσο λιγότερες πιθανότητες έχει να ενδιαφερθεί γι' αυτό ένας πιθανός εργοδότης γιατί μειώνονται οι εργασιακές του ικανότητες, οι γνώσεις και η πείρα του. Ακόμα πιο επικίνδυνη προοπτική είναι εκείνη, η οποία θέτει τους εργαζόμενους αντιμέτωπους μεταξύ τους, χωρίζοντάς τους σε αυτούς που έχουν εργασία και σ' αυτούς που προσπαθούν να βρουν εργασία, ο λεγόμενος *''εφεδρικός στρατός ανέργων''.*

Καθώς, λοιπόν, η ανεργία παρατείνεται, μπαίνει σε λειτουργία μια διαδικασία φθοράς, η οποία σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Ιδρυμα για τη

Βελτίωση των Συνθηκών Διαβιώσεως και Εργασίας, είναι μια ελικοειδής πτωτική πορεία παρακμής, που παραστατικά απεικονίζεται στο Σχήμα 9.

Επιπλέον, τα άτομα τα οποία έχουν μείνει άνεργα και ειδικά οι επί μακρό χρόνο άνεργοι, έχουν μια ποικιλία αναγκών. Εννοείται ότι η μεγαλύτερη ανάγκη είναι η εξασφάλιση εργασίας. Ομως, συνδεδεμένες μ' αυτή την πρωταρχική ανάγκη είναι σε πολλά άτομα και άλλες ανάγκες.

Ενδέχεται, όπως πάλι τονίζει το Ευρωπαϊκό Ιδρυμα, να υπάρχουν οικονομικές δυσχέρειες, κακή σωματική υγεία, απώλεια αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης και άλλα σημάδια απώλειας της ψυχικής ευεξίας, οικογενειακά και στεγαστικά προβλήματα, κοινωνική απομόνωση, χαμηλά επίπεδα μορφωτικής επίδοσης και ούτω καθεξής.

Η ανεργία εκτός από τις οικονομικές επιπτώσεις έχει και δυσάρεστες επιπτώσεις στην υγεία. «Σημαντική είναι η αύξηση των νοσημάτων της καρδιάς και του κυκλοφοριακού συστήματος. Η πιθανότητα αναπτύξεως νεοπλασμάτων φαίνεται επίσης αυξημένη στους ανέργους. Ο εκνευρισμός και οι βίαιες αντιδράσεις οδηγούν σε συχνότερα ατυχήματα. Τέλος, υπάρχει στους ανέργους αυξημένο ποσοστό αυτοκτονιών. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι ότι, όπως έχουν υπολογίσει έρευνες που δημοσιεύτηκαν μεταξύ 1986 και 1987, η ανεργία αυξάνει την πιθανότητα θανάτου ενός νέου ανθρώπου μέσα στην επόμενη δεκαετία κατά το ένα τρίτο. Αυξάνει επίσης την πιθανότητα θανάτου την επόμενη δεκαετία κατά το ένα δεύτερο αν πρόκειται για μεσήλικα». Επίσης, στο ίδιο πάντα δημοσίευμα αναφέρεται ότι «οι γυναίκες των ανέργων παρουσιάζουν αυξημένο κίνδυνο νοσήσεως και θανάτου. Ακόμη και των κυοφορουμένων παιδιών η υγεία βλάπτεται και οι μετά τη γέννηση προοπτικές τους επηρεάζονται δυσμενώς» (Πλ. Κεχαγιά, 1992).

Συγκριτικές μελέτες απέδειξαν ότι οι δείκτες υγείας των ανέργων είναι κατά πολύ χειρότεροι από εκείνους των εργαζομένων. Οι συνηθέστερες επιπτώσεις της ανεργίας στην υγεία είναι, ανάμεσα στις άλλες, μεγαλύτερος δείκτης θνησιμότητας γενικά και θνησιμότητας από καρδιακές νόσους ειδικά, μεγαλύτερα ποσοστά καταθλιπτικών συμπτωμάτων και αυτοκτονιών, αύξηση του ουρικού οξέος και των οργανικών επιπλοκών που αυτό συνεπάγεται, μείωση της ικανότητας αντίδρασης του ανοσοποιητικού συστήματος και μεγαλύτερη προδιάθεση των ανθρώπων που εξαρτώνται από ανέργους, να αρρωστήσουν (ΕΘΝΟΣ, 27/7/1995), ενώ άλλες μελέτες δείχνουν ότι η έξαρση της φυματίωσης στη Βρετανία οφείλεται, μεταξύ άλλων, στην φτώχια και την ανεργία.

Φυσικά, *οι διαπιστώσεις αυτές δεν απεικονίζονται στους ψυχρούς*

Σχήμα 9
Η μακροχρόνιος ανεργία:
Η ελικοειδής πτωτική πορεία

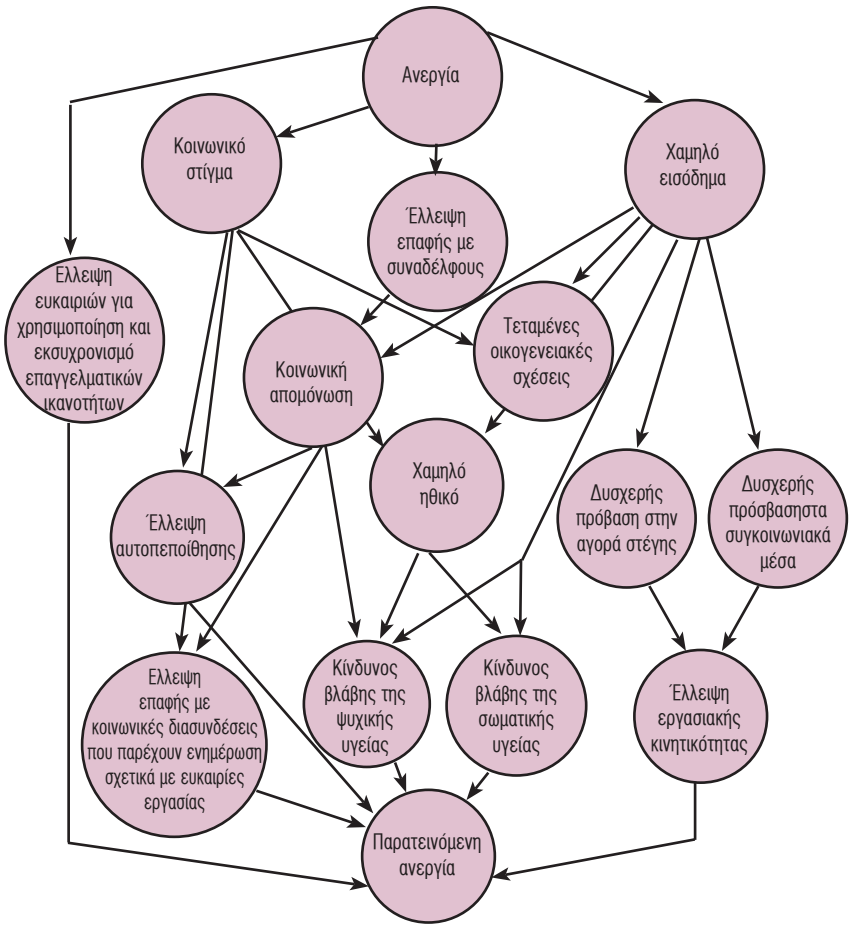

Πηγή: Ευρωπαϊκο Ιδρυμα για την Βελτίωση και Συνθηκών Διαβιώσεως και Εργασίας, Δουβλίνο, 1989

Σχήμα 10
Η Βία σε αριθμούς

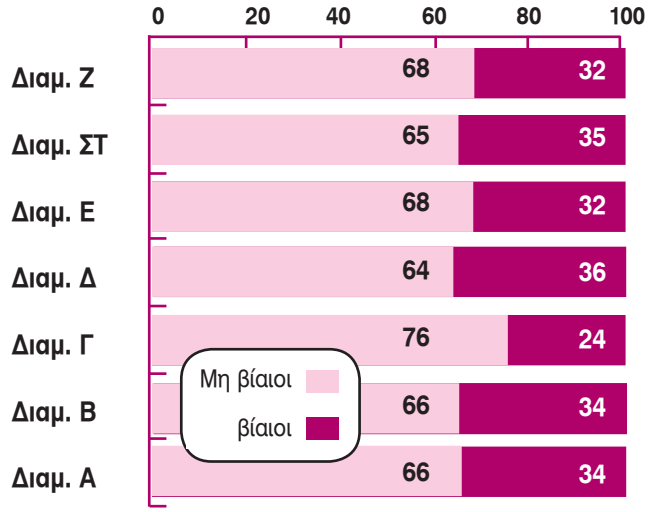

Α΄ Διαμ. (Κολωνάκι, Εξάρχεια, Κουκάκι, Σύνταγμα)

Β΄ Διαμ. (Παγκράτι, Μέτς, Αγ. Αρτέμιος, Ν. Κόσμος, Αγ.Σώστης)

Γ΄ Διαμ. (Θησείο, Πετράλωνα, Βοτανικός, Κεραμικός, Ρουφ)

Δ΄ Διαμ. (Κολωνός, Σεπόλια, Ακ.Πλατωνος, Κάτω Πατήσια, Θυμαράκια)

Ε΄ Διαμ. (Προμπονά, Ριζούπολη, Λαμπρινή, Ανω Πατήσια, Κολιάτσου)

ΣΤ΄ Διαμ. (Κυψέλη, Αγγελοπούλου, Πολύγωνο)

Ζ΄ Διαμ. (Αμπελόκηποι, Γκύζη, Πεδίο Αρεως, Αγ.Θωμάς, περιοχή Ελληνορώσσων)

Πηγή: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 17-12-1995

αριθμούς των στατιστικών ερευνών της οικονομίας, οι οποίες αποτυπώνουν ποσοτικά το μέγεθος της ανεργίας. Ομως, οι προοπτικές αύξησης της ανεργίας που απεικονίζονται ανάγλυφα σ' αυτούς τους αριθμούς, καθιστούν μια πραγματικότητα που έχει χωρίς αμφιβολία σοβαρές κοινωνικές επιδράσεις. Γιατί, ο συνεχιζόμενος διαμελισμός της αγοράς εργασίας και ο ουσιαστικός αποκλεισμός σημαντικού αριθμού ατόμων από την απασχόληση, αποτελούν απειλή για την κοινωνική συνοχή. Ετσι, σύμφωνα με έκθεση του Κέντρου Ευρωπαϊκής Πολιτικής Μελέτης του Πανεπιστημίου του Αμβούργου (ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 2/10/1994), διαπιστώνεται ότι στις δώδεκα χώρες της Ε.Ε. το 1992, οι επτά στους δέκα δράστες κλοπών, διαρρήξεων και σεξουαλικών εγκλημάτων ήταν άτομα ηλικίας 17-28 ετών και μόνο ο ένας στους 14 είχε κάποια μόνιμη εργασία στους έξι μήνες πριν από τη σύλληψή του. Το 1984 οι παραβάτες του νόμου αυτής της ηλικίας ήταν 3 στους 10.

Δραματικότερη ήταν η εικόνα για τη μη πολιτική τρομοκρατία και τις ληστείες, που δίνει η έκθεση του εν λόγω Κέντρου του Πανεπιστημίου του Αμβούργου: Σε έξι χώρες της Ε.Ε. (Ισπανία, Γαλλία, Βρετανία, Γερμανία, Δανία και Ολλανδία) οι 8 στους 10 δράστες ενόπλων παρανομιών ήταν άνεργοι, δίχως μόνιμη απασχόληση επί 4 μήνες και πλέον.

Βέβαια, η υπόθεση ότι η ανεργία επιδρά αρνητικά επί της ψυχοσωματικής υγείας δεν είναι εύκολο να αποδειχθεί (Θ.Δαρδαβέσης, Δρ. Ιατρός - Υγιεινολόγος, 1995). Μια πρώτη δυσκολία προκύπτει από την αδυναμία διαχωρισμού των γενικότερων κοινωνικών επιδράσεων από τις ειδικότερες επιδράσεις των κρατούντων κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών. Ομως, η δυσκολία του να αποδειχθεί με κατηγορηματικό τρόπο ότι η ανεργία προκαλεί επιπτώσεις στην υγεία του ατόμου, δεν επιτρέπει εφησυχασμό, γιατί η έλλειψη απόδειξης δεν συνεπάγεται και απουσία επιπτώσεων. Αλλωστε, εκτεταμένες έρευνες στις ΗΠΑ έδειξαν ότι η αύξηση του ποσοστού της ανεργίας κατά 1% συντελεί στην αύξηση κατά 4% των εισαγωγών στα ψυχιατρεία, κατά 5,7% των βίαιων ενεργειών, κατά 4,1% των αυτοκτονιών, κατά 67% των καταθλιπτικών καταστάσεων και κατά 47% του αλκοολισμού.

Τα στοιχεία αυτά μπορεί να μην βρίσκονται σε αναλογία με την ελληνική πραγματικότητα, αποτελούν όμως σημαντικό κίνητρο για την ανάγκη καταγραφής της κατάστασης που επικρατεί στην Ελλάδα.

Μια τέτοια καταγραφή έγινε σε έρευνα του κοινωνιολόγου κ. Ν.Φακιολά (ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 17/12/1995), η οποία διαπιστώνει ότι οι μακροχρόνιες οικονομικές στερήσεις μιας οικογένειας αποδείχνονται συχνά τραγικές, με αποτέλεσμα αρκετοί νέοι άνεργοι ή παιδιά άνεργων γονιών να οδηγούνται στην βίαιη συμπεριφορά. Συγκεκριμένα, τα παιδιά των άνεργων γονιών εμφανίζουν περισσότερο βίαιη συμπεριφορά συγκριτικά με τα παιδιά που ζουν υπό ομαλές οικογενειακές συνθήκες. Μάλιστα, τα υψηλότερα ποσοστά χρήσης τοξικών ουσιών παρουσιάζουν

τα παιδιά ανέργων. Επίσης, ενδεικτικό είναι ότι στα γεωγραφικά όρια του Δήμου της Αθήνας τα πιο βίαια παιδιά είναι αυτά του Δ΄ Διαμερίσματος, το οποίο περιλαμβάνει τις πιο υποβαθμισμένες γειτονιές της Αθήνας (Κολωνός, Σεπόλια, Ακαδημία Πλάτωνος κτλ, Σχήμα 10).

Παρ' όλ' αυτά, είναι αναγκαίο να επισημάνουμε ότι η Ελλάδα, στο συγκεκριμένο πρόβλημα, παρουσιάζει σημαντικές διαφορές σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ε.Ε. Αυτό οφείλεται στους ισχυρούς δεσμούς της ελληνικής οικογένειας, η οποία στηρίζει οικονομικά, ηθικά και επί μακρό χρονικό διάστημα τους νέους και δεν είναι διατεθειμένη να εγκαταλείψει κάποιο άνεργο μέλος της. Εκτός αυτού, σε χώρες όπως η Ελλάδα, η μειωμένη κοινωνική προστασία αντικαθίσταται από την οικογενειακή αλληλεγγύη. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα οι άνεργοι εκτός οικογένειας αντιπροσώπευαν το 1993 το 1,4% των ανέργων για τους νέους και το 4,5% για τους υπόλοιπους. Στη Γερμανία, όμως, όπου η οικογένεια παίζει μικρότερο ρόλο για τη στήριξη των ανέργων, οι εκτός οικογένειας άνεργοι αντιπροσώπευαν το 5,3% του συνόλου για τους νέους και το 25,8% για τους υπόλοιπους, ενώ οι άνεργοι εντός οικογένειας είναι 18,6% για τους νέους (36,6% στην Ελλάδα) και 6,8% για τους υπόλοιπους (15,8% στην Ελλάδα), δηλαδή για τα παιδιά της οικογένειας που δεν είναι πια κάτω των 24 ετών (Π. Λινάρδος - Ρυλμόν, 1995). Γενικά, στις χώρες της Ε.Ε. τα ποσοστά βρίσκονται σε μια ενδιάμεση κατάσταση που είναι, όμως, πιο κοντά στη Γερμανία παρά στην Ελλάδα.

Συνεπώς, από τη συνεχή άνοδο της ανεργίας, εύκολα μπορεί κανείς να προβλέψει τις πιθανές δυσμενείς πολιτικές και κοινωνικές επιπτώσεις μιας τέτοιας εξέλιξης, όπως επισημαίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Η ανάγκη νέων κατευθύνσεων

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ (ΙΝ.Ε/ΓΣΕΕ), η Ελλάδα ανήκει στις περιοχές της Κοινότητας όπου η αύξηση της ανεργίας και η στασιμότητα της απασχόλησης συνοδεύονται από την εκτεταμένη απορρύθμιση της αγοράς εργασίας, με την ανάπτυξη της απασχόλησης στην παραοικονομία και την εκτεταμένη χρήση άτυπων μορφών απασχόλησης.

Συγκεκριμένα:

- 425.000 άνεργοι αντιπροσωπεύουν το 10% του συνολικού εργατικού δυναμικού, αλλά σχεδόν το 20% του συνολικού αριθμού των μισθωτών. Ασκεί επομένως η ανεργία σοβαρές πιέσεις στην αγορά της μισθωτής εργασίας.
- Το σύνολο των πρόσκαιρα απασχολουμένων είναι 345.000 άτομα περίπου, ενώ η νόμιμη μερική απασχόληση είναι γύρω στις 110.000 άτομα. Σ' αυτό τον αριθμό θα πρέπει να προστεθούν τα 150.000 ανήλικα παιδιά, καθώς και τα συμβοηθούντα μέλη της οικογένειας στον αστικό τομέα της οικονομίας που είναι γύρω στα 140.000 άτομα.
- Οι παράνομα απασχολούμενοι αλλοδαποί ξεπερνούν τις 350.000 άτομα, ενώ οι Ελληνίδες, κυρίως, απασχολούμενες στο φασόν ξεπερνούν τις 300.000.

Ετσι, έξι στους δέκα μισθωτούς είναι άνεργοι, εργάζονται παράνομα ή υποαπασχολούνται στη μαύρη αγορά εργασίας, όπου η στασιμότητα της οικονομίας, η κρίση πολλών βιομηχανικών κλάδων, αλλά και η έλλειψη ενός πλέγματος προστασίας των ανέργων οδηγούν στο συνδυασμό αύξησης της ανεργίας και επέκτασης της παραοικονομίας και των άτυπων μορφών απασχόλησης.

Ταυτόχρονα, αυτές οι εξελίξεις στις σχέσεις απασχόλησης, οδηγούν στην **αύξηση των ποσοστών φτώχειας,** με αποτέλεσμα να προκαλούν την περιθωριοποίηση μεγάλων τμημάτων εργαζομένων και νεολαίας.

Οπως επισημαίνει η Συμβουλευτική Συνδικαλιστική Επιτροπή σε κείμενό της με θέμα ''Η καταπολέμηση της Ανεργίας: Η ανάγκη μιας διεθνούς στρατηγικής'', στο μέτρο που τα επιδόματα ανεργίας είναι κατά πολύ κατώτερα των προηγούμενων εισοδημάτων στις περισσότερες χώρες του ΟΟΣΑ, η ανεργία μακράς διάρκειας αποτελεί συχνά μια από τις κύριες

πηγές φτώχειας. Αυτή η φτώχεια οφείλεται στην έλλειψη διαθέσιμων θέσεων εργασίας, στην προκατάληψη των εργοδοτών ενάντια στην πρόσληψη ανέργων μακράς διάρκειας, στη μείωση των ειδικών γνώσεων και την απώλεια εμπειριών.
Πράγματι, ο αριθμός των ανέργων μακράς διάρκειας αποτελεί τη βασική αιτία για την αύξηση της φτώχειας σε πολλές χώρες, η οποία πλήττει όλο και περισσότερο τους νέους και παρατηρείται άνοδος στο επίπεδο των γυναικών. Συγκεκριμένα, οι νέοι απόκληροι υπολογίζονται γύρω στα 4 εκατομμύρια για το χώρο της Ε.Ε. και συνεχώς αυξάνονται (ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, 26/5/94, σελ.26).
Το ερώτημα, επομένως, το οποίο τίθεται σήμερα είναι: Υπάρχει διέξοδος από την ανεργία;
Σύμφωνα με Εκθεση του ΙΝ.Ε/ ΓΣΕΕ σχετικά με την ''Ανεργία στην Ελλάδα σήμερα'', η εξασφάλιση της πλήρους απασχόλησης απαιτεί τη μείωση του χρόνου εργασίας, την ουσιαστική προστασία των ανέργων, τον αποτελεσματικό έλεγχο της παραοικονομίας, την αύξηση των κοινωνικών δαπανών, καθώς και την εφαρμογή πολιτικής συνεχούς και ισόβιας κατάρτισης κάθε ενδιαφερόμενου για τη διασφάλιση της θέσης εργασίας ή για την αλλαγή επαγγέλματος, αλλά και για την επανένταξή τους στον επαγγελματικό βίο.
Επίσης, είναι αναγκαίο να υπάρξει **ασφάλιση όλων των ανέργων,** χωρίς καμία διάκριση από την άποψη της ασφαλιστικής προστασίας ανάμεσα σε μακροχρόνια ή μερικώς ανέργους.
Η προσφορά βοήθειας στον άνεργο για να επιστρέψει πάλι στην αγορά εργασίας είναι κάτι το ιδιαίτερα σημαντικό. Υπάρχουν μερικοί τρόποι ενθάρρυνσης προς αυτή την κατεύθυνση όπως η παροχή συμβουλών, η επιμόρφωση και τα πρακτικά μαθήματα. Αυτές οι μέθοδοι, οι οποίες εφαρμόζονται και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες (π.χ. Βρετανία, Γερμανία), έχουν ως σκοπό την επανένταξη του ανέργου στην αγορά εργασίας. Αρχικά παρέχονται στον/στην άνεργο λεπτομερείς συμβουλές, κατά τις οποίες γίνεται προσπάθεια να βρεθούν οι προσωπικοί λόγοι της ανεργίας και να ενισχυθεί πάλι η εξασθενημένη αυτοπεποίθηση των ανδρών και των γυναικών. Ο/η άνεργος λαμβάνει οδηγίες και λεπτομέρειες για απασχολήσεις που θα μπορούσαν να τον/την ενδιαφέρουν. Παράλληλα, ο σύμβουλος συνεργάζεται με τον/την άνεργο με σκοπό να συμφωνηθεί ένα προσωπικό σχέδιο επιστροφής στην εργασία, περιέχοντας π.χ. την εντόπιση σχετικών θέσεων, την ένταξη σε εκπαιδευτικά προγράμματα, αλλά και επισκέψεις σε επιχειρήσεις, όπου επιδιώκεται να γίνεται η εκπαίδευση μέσα σ' αυτές. Τέλος, οι άνεργοι και ιδιαίτερα όσοι είναι μακράς διάρκειας τοποθετούνται συχνά σε κάποιες επιχειρήσεις, οι οποίες συνεργάζονται κανονικά με το αντίστοιχο Γραφείο Εκπαίδευσης ή Εργασίας.
Είναι γεγονός ότι **οι κοινωνικές ανάγκες είναι απεριόριστες και οι τομείς δραστηριότητας πολλαπλοί.** Σήμερα, πολλές δραστηριότητες είναι σημαντικές για την κοινωνική ευημερία. Μέσα από **δημόσια χρηματοδότηση** μπορούν να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας, ιδιαίτερα για τους άνεργους μακράς διάρκειας, σε πολλές δραστηριότητες που είναι κρίσιμες για την ατομική και κοινωνική ευημερία, οι οποίες θα έχουν σκοπούς γενικότερου ενδιαφέροντος όπως η ενίσχυση της απασχόλησης των ανέργων σε κοινωφελή έργα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, η φροντίδα των παιδιών και των ηλικιωμένων που αντιπροσωπεύουν το 1/3 του πληθυσμού, η μάχη κατά του αναλφαβητισμού, η υγεία, ο πολιτισμός, η αναβάθμιση του αστικού και φυσικού περιβάλλοντος κτλ. Τη στιγμή, για παράδειγμα, που μας λείπουν εκπαιδευτικοί στα γυμνάσια και τα λύκεια είναι, τουλάχιστον, ανορθολογικό να έχουμε άνεργους πτυχιούχους εκπαιδευτικούς.
Η αποδοτικότητα, από τη χρηματοδότηση τέτοιου είδους θέσεων εργασίας, μετράται με τη μείωση του τεράστιου άμεσου, άλλα ειδικότερα έμμεσου κόστους που προκαλεί ο αποκλεισμός των ανέργων: Τα ναρκωτικά, η αύξηση της εγκληματικότητας, η διάλυση οικογενειών κτλ. Αν, μάλιστα, λάβουμε υπόψη μας το συνολικό κόστος συντήρησης των ανέργων, το οποίο υπολογίζεται περίπου σε 500 δισ. δραχμές το χρόνο και προσθέσουμε σ' αυτό και την απώλεια εισφορών από το ΙΚΑ (250 δισ. δρχ.), τότε έχουμε μία σημαντική απώλεια εσόδων 750 δισ. δραχμών από τα ασφαλιστικά ταμεία (Χρυσάφης Συκάκης, 1996).
Από τη μέχρι τώρα προσέγγισή μας είναι δυνατό να διαπιστωθεί ότι με την προβολή και διεκδίκηση των παραπάνω προτάσεων, η ανεργία μπορεί να μειωθεί κατά πολύ και έτσι θα βοηθηθούν χιλιάδες άνθρωποι να επανενταχθούν στην αγορά εργασίας, οι οποίοι σήμερα οδηγούνται, πολλές φορές, στην περιθωριοποίηση και στην αντικοινωνική συμπεριφορά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δαρδαβέσης Θ., «Η ιατροκοινωνική διάσταση της ανεργίας», πρακτικά του 8ου Διεθνούς Συνεδρίου του ***''Σπιτιού της Ευρώπης''*** Θεσσαλονίκης, το οποίο πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη από 24-28/11/1994, με θέμα: ***''Ο αγώνας κατά της ανεργίας με τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ενωσης''.***

- ***ΕΘΝΟΣ, «Η ανεργία βλάπτει σοβαρά την υγεία»,*** 27 Ιουλίου 1995.

- ***Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Η Απασχόληση στην Ευρώπη*** *(1995),* Βρυξέλλες, COM (95) 396 τελικό.

- Ευρωπαϊκό Ιδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβιώσεως και Εργασίας (1989), Δράση για την καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας στην Ευρώπη, Δουβλίνο.

- ***Ιωακείμογλου Η. (1996),*** *Αναδιάρθρωση και Διεθνής Εξειδίκευση της Ελληνικής Βιομηχανίας,* ΙΝ.Ε/ΓΣΕΕ, Αθήνα.

- ***Καμινιώτη Ο. (1995), «Οι κοινωνικές επιπτώσεις της ανεργίας»,*** περιοδικό ΕΡΓΑΣΙΑ (έκδοση του ΟΑΕΔ/ΠΙΕΚΑ), Νοέμβριος - Δεκέμβριος, τεύχος 5.

- ***Καρακούσης Α., «290.000 επιπλέον άνεργοι έως το 2000»,*** ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 5/5/1996.

- ***Κάτσικας Χ. και Καββαδίας Γ. (1996), Η Ελληνική Εκπαίδευση στον Ορίζοντα του 2000,*** GUTENBERG, Αθήνα.

- ***Κεχαγιά Πλ.,*** ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ της Κυριακής, 20/12/1992.

- ***Λινάρδος-Ρυλμόν Π. (1995), «Ανεργοι και οικογένεια»,*** ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, 23 Νοεμβρίου.

- ***Ντίνια Κων/νου (1996),*** *«Ο ρόλος της Λευκής Βίβλου εν' όψει του φαινομένου της ανεργίας στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ενωση»,* ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ, Οκτώβριος, τεύχος 4.

- ***Συκάκη Χ.,*** ΗΜΕΡΗΣΙΑ, 21/10/1996.

ΙΝΕ/ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ
Ιουλιανού 24, Τ.Κ. 104 34